

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Andra Kammaren. N:o 36.

Onsdagen den 4 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att direktör *E. Wavrinsky* på grund af sjukdom är hindrad att bevista Riksdagens Andra Kammars sammanträde den 4 maj 1892, intygas härmed.

Stockholm den 3 Maj 1892.

F. Lennmalm.
Med. D:r, Professor.

§ 2.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. E. Bratt* under 5 dagar från och med morgondagen.

§ 3.

Herr talmannen anmälde till fortsatt föredragning statsutskottets utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; dervid i ordningen först förekom

Punkten 10, mom. b).

Som bifölls.

Med afseende på terminsafgifternas förhöjning hade Kongl. Maj:t föreslagit:

»att — under förutsättning att den föreslagna löneregleringen för lärarne vinner fastställelse — lärjunge, som är vid allmänt läro-

Andra Kammarens Prot. 1892. N:o 36.

1

Ang. förhöjning i terminsafgifterna.

verk inskrifven, skall, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1893 för hvarje termin erlägga till statsverket:

Ang. förhöjning i terminsavgifterna.
(Forts.)

inom 1:sta, 2:dra och 3:dje klasserna	10 kronor,
» 4:de och 5:te klasserna	20 »
» 6:te och 7:de »	30 »

hvarjemte Kongl. Maj:t hemställt om antagande af vissa närmare bestämmelser beträffande befrielse, helt och hållet eller delvis, för ett visst antal medellöse eller mindre bemedlade lärjungar från erläggande af de sålunda föreslagna afgifterna samt rörande uppbördén m. m. af samma afgifter.

I fråga om nämnda afgifter hade derjemte uti särskilda, inom Andra Kammaren väckta motioner föreslagits:

af herrar *Fr. Berg* och *E. Hammarlund*, i motion n:o 96, att terminsavgifterna i de tre lägsta klasserna måtte sättas till 50 kronor i terminen, men i de följande alldeles bortfalla; samt af herr *J. Eklund* i Högemåla (motion n:o 101):

att, under förutsättning det Kongl. Maj:ts framställning rörande lärarnes vid rikets högre allmänna läroverk aflöning vunne Riksdagens bifall, Riksdagen ville bestämma angående de dervid fogade vilkor om höjda terminsavgifter för lärjungarne, det denna förhöjning måtte komma att grunda sig, icke på bestämda belopp, utan på lärjunges föräldrars, målsmans eller hans egen bevilning till staten, att utgå med lika belopp eller del deraf, fördelad på läs-årets båda terminer.

Under *mom. c)* af förevarande punkt hemstälde nu utskottet:

att Riksdagen, med afslag å så väl herrar *Fr. Bergs* och *Hammarlunds* förslag angående förhöjda terminsavgifter i de allmänna läroverkens tre nedersta klasser som herr *J. Eklunds* ofvan berörda motion, må besluta;

att — under förutsättning att den föreslagna löne regleringen för lärarne vinner fastställelse — lärjunge, som är vid högre eller femklassigt allmänt läroverk inskrifven, skall, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1893 för hvarje termin erlägga till statsverket:

inom 1:sta, 2:dra och 3:dje klasserna	10 kronor,
» 4:de och 5:te klasserna	20 »
» 6:te och 7:de »	30 » ;

att befrielse från nämnda afgift må kunna beviljas *medellöse* lärjungar, så vida de genom fallenhet för studier, flit och godt uppförande anses böra till erhållande af denna förmån komma i åtanke;

att befrielse från afgiftens *halfva* belopp må kunna beviljas *mindre bemedlade* lärjungar, som uppfylla det för hel befrielse stadgade vilkor;

att å hvarje skolstadium (klasserna 1—3, 4—5 samt 6—7) icke mer än 15 procent af stadiets hela lärjungeantal må erhålla *hel* befrielse och icke mer än 20 procent *half* sådan, hvarvid dock, om så pröfvas nödigt, två halfva befrielser må kunna sättas i stället för en hel sådan eller omvänt, blott att hela det för hvarje termin inom stadiet debiterade afgiftsbelopp ej understiger 75 procent af hvad det skulle utgöra, om alla lärjungarne erlade full afgift;

Ang. förhöjning i terminsavgifterna.
(Forts.)

att förslag å de lärjungar, som skola komma i åtnjutande af befrielse, upprättas af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje särskildt fall gäller, samt en af läroverkstadens kommunalstyrelse och två af vederbörande landsting valde ledamöter, hvilket förslag derpå underställes eforus till pröfning och stadfästelse;

att uppbörderna af samtliga terminsavgifter verkställas på utsatt tid, minst 14 dagar efter det tillkännagifvande skett angående de beviljade befrielseerna, och senast 8 veckor efter terminens början;

att uppbörderna af de till statsverket ingående avgifterna redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni månads och för höstterminen före december månads slut;

att lärjunge, som ej före läseterminens utgång erlagt stadgade avgifter, skall från läroverket uteslutas, intill dess den resterande afgiften blifvit gulden; samt

att, om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskar erhålla afgangsbetyg, sådant må för honom utfärdas; dock att å detsamma skall antecknas den skuld, i hvilken han häftar på grund af uraktlåtenheten att erlagga de stadgade avgifterna.»

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herr *C. Persson* i Stallerhult.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Redelius*: På de skäl, som jag på förmiddagen anförde mot terminsavgifternas förhöjning, skall jag be att få yrka afslag å det nu föredragna momentet.

Herrar *Pettersson* i Österhaninge och *Östberg* instämde häruti.

Vidare yttrade:

Herr *Liljeholm*: Jag ogillar visserligen icke, att terminsavgifterna skola höjas, men jag tycker icke, att det är riktigt, hvad som utskottet föreslagit, att det skall antecknas på afgangsbetyget, att en lärjunge icke betalt sin afgift. Mig synes, att utskottet bort kunna träffa något bättre sätt än detta. Jag föreställer mig, att

Ang. förhöj-
ning i termins-
avgifterna.
(Forts.)

de lärjungar, som afgå från läroverken, i de flesta fall öfvergå till tjänst eller något yrke; och i så fall kan jag icke finna annat, än att dylika anteckningar på betygen utgöra en prickning. Hellre hade då utskottet bort hemställa, att en lärjunge, för den händelse han söker inträde vid ett annat läroverk, vore skyldig förete qvitto på, att han icke häftar för obetalda terminsavgifter.

Mig synes därför, att denna bestämmelse om anteckning på afgangsbetyget bör utgå. I öfrigt gillar jag hvad utskottet föreslagit.

Herr Jonsson i Hof: Mot det yrkande om afslag, som talaren på kalmarbänken framställt, ber jag att få erinra, att, när kammaren godkänt momentet a), under förutsättning att de terminsavgifter, som i nu föredragna moment äro föreslagna, också skulle bifallas, kommer detta yrkande att hänga nästan i luften, ty kammaren har indirekt godkänt dessa terminsavgifter på förhand. Jag anser detta vara tillräckligt svar i afseende på det yrkande, han framstälde, och behöfver därför icke gå in i sak och bemöta frågan om terminsavgifternas berättigande.

Hvad beträffar frågan om anteckning på betyget om obetald terminsavgift, skall jag be att få fästa uppmärksamheten derpå, att det är endast i det fall, att en för bristande betalning af terminsavgift utesluten lärjunge *begär* att få afgangsbetyg, som anteckning härom skall i betyget införas. Men då ett afgangsbetyg icke är af någon väsentlig vikt, utan en lärjunge, som afgår, kan reda sig med ett examensbetyg, så är han ej tvungen att få in i betyget, att han icke betalt terminsavgift. Men äfven om så skulle vara, att lärjungen anser det vara af vikt att få ett afgangsbetyg, vet jag icke, hvilken olägenhet det kan ligga deri, att i betyget införas, att han brustit i erläggande af terminsavgift. Ty det är ju icke på honom sjelf en sådan uraktlåtenhet beror, utan den beror på bristande vilja eller förmåga hos hans föräldrar. Det kan ju icke nedsätta hans duglighet, att hans föräldrar icke förmått erlägga terminsavgiften, och jag tror, att de platser han söker, komma att lika väl stå honom öppna, äfven om han brustit i erläggande af terminsavgift.

När det nu icke finnes något annat sätt att kontrollera, att lärjungarne icke undandraga sig dessa avgifters erläggande, är det således nödvändigt, att detta moment får stå kvar, för att icke en möjlighet att kringgå denna skyldighet skall vara öppen för den, som vill begagna sig deraf. Det går icke att komma ifrån detta stadgande, men det innebär å andra sidan, efter mitt förmenande, icke heller något men för ynglingarne. Man får därför icke se frågan ur den synpunkten, utan det är endast en ren administrativ säkerhetsbestämmelse, som ligger i detta stadgande. Jag tager mig alltså friheten att yrka bifall till momentet sådant det af utskottet blifvit formuleradt.

Herr Redelius: Hvad beträffar herr Olof Jonssons i Hof yttrande, att det yrkande om afslag, som jag gjorde, skulle komma att hänga i luften, så kan jag icke förstå det. Jag skall i det fallet erinra om den sammankoppling af frågor, som förut egt rum såsom — beträffande värnpligtslagen — af statsutskottets och lagutskottets betänkanden, hvilka varit så förknippade, att det ena berott af det andra, men beslut om hvarje fråga särskildt fattats. Ty om så skulle vara, att kammaren inbegripit detta moment c) under momentet a), så skulle det icke vara något särskildt moment, utan vara att hänföra till det, hvarom man redan fattat beslut. Jag skall därför vidhålla mitt yrkande.

Ang. förhöjning i terminsavgifterna.
(Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Jag tror icke, att man kan afslå utskottets hemställan i detta fall, ty då komma vi i en svår belägenhet, när vi komma längre fram i betänkandet till sidorna 79 och 81, der utskottet tänkt sig, att de mindre läroverken skulle ombildas så, att kommunerna skulle ikläda sig en del kostnader för dem. Men det är gifvet, att dessa läroverk icke kunna reda sig, om de icke få upptaga terminsavgifter, och det har utskottet tänkt sig, att de skulle få rätt till. Men om man nu afslår moment c), skulle det förhållandet inträffa, att vid ett fullständigt läroverk skulle lärjungarne slippa terminsavgifter, men vid de små läroverken skulle man betala, och det kan icke vara rimligt. Detta kommer just att inträffa, om nu föredragna moment afslås, och jag kan därför icke inse, att det är någon möjlighet att besluta en sådan sak, om vi tänka oss, att kammaren kommer att bifalla hvad utskottet hemställt på sidan 81, angående ombildningen af åtskilliga mindre läroverk m. m.

Det är af dessa skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i nu föredragna moment.

Herr Romberg: Herr talman, mine herrar! Jag ber att först få påminna om, med hvilka svårigheter det mången gång under närvarande förhållanden varit förenadt att med tillämpning af den skolstadga, som nu sedan år 1878 är gällande, få terminsavgifterna till läroverken erlagda. Det har understundom varit ganska kinkigt att få ut dessa avgifter, när de debiterats, och detta har hufvudsakligen berott på den omständigheten, att det icke i läroverksstadgan finnes några bestämmelser om, huru det skall förfaras med de lärjungar, som icke erlägga de på dem debiterade avgifterna. Jag anser därför den af utskottet föreslagna bestämmelse, att lärjunge, som ej före läseterminens utgång erlagt stadgade avgifter, skall från läroverket uteslutas, intill dess den resterande avgiften blifvit gulden, vara synnerligen vigtig.

Hvad sedan vidkommer anteckningen på afgångsbetyg om den skuld, i hvilken yngling häftar till ett läroverk på grund af uraktlåtenhet att erlägga stadgade avgifter, skulle, om icke någon så-

Ang. förhöj-
ning i termins-
avgifterna.
(Forts.)

dan bestämmelse i skolstadgan införes, det blifva förhållandet, att lärjunge, på grund af § 33 i nämnda stadga, kunde fortsätta sin skolgång vid ett annat läroverk och således vid flyttningen eller till och med genom flyttningen skulle kunna undandraga sig att erlægga eventuellt resterande afgifter till det läroverk, han senast tillhört, utan afseende på huru vida han verkligen eger förmåga att erlægga avgifterna eller icke.

Jag anser således för min del, att de föreslagna åtgärderna äro just i administrativt hänseende goda och behöfliga och får på grund deraf yrka bifall till det nu föreliggande moment c), sådant det finnes upptaget i utskottets betänkande.

Herr Fredholm från Stockholm: Den fråga, som nu föreligger till Riksdagens afgörande, är utan tvifvel en af de viktigaste frågor, som här kan förekomma till behandling. Jag är för min del lifligt öfvertygad, att det skulle vara för vårt land af stort gagn, om läroverksreformen genomfördes i den riktning, som statsutskottet föreslagit. Men det finnes en omständighet, som för mig utgör ett hinder att med min röst biträda den nu föreslagna reformen; och det är den förutsättning, på hvilken reformen grundar sig, den förutsättningen nemligen, att för vårt lands ungdom, eller rättare sagt, för vårt lands ungdoms föräldrar skall fastställas en bestämd skolavgift. Detta är en fullständig nyhet uti hela det offentliga svenska undervisningsväsendet. Något sådant ha vi aldrig förut i vårt land haft principiellt erkänt. Vi hafva visserligen haft och hafva någon skolavgift, men icke för sjelfva undervisningen, och aldrig har det förut proklamerats den princip, att all landets ungdom skall betala avgift för att förvärfva kunskaper. För min del anser jag, att just denna omständighet har skänkt vårt land sin nuvarande plats bland kulturfolken. Ty ett så litet och magtlost folk som vårt skulle icke kunnat tänka på att räknas bland kulturernas så att säga stormagter, om vi icke haft detta företräde framför andra folk. Nu vill man beröfva oss detta företräde, men jag kan icke förstå hvarför.

Icke kan det vara ekonomiska förhållanden, som härtill äro orsak. Så vidt jag kan förstå statsutskottets utlåtande, skulle vi med afseende på frågans ekonomiska sida, genom antagandet af de reformer utskottet föreslagit, eller genom indragning af 1:sta klassen och latinstudiets framflyttning till 6:te klassen, bereda statsverket icke obetydliga besparingar. Statsutskottet redogör samvetsgrant för den minskning i utgifter, som skulle blifva en följd af den första reformen, men med afseende på den andra reformen säger utskottet å sidan 45: »att den af utskottet förordade förenklingen af undervisningsplanen äfven skulle medföra förenklingar af de allmänna läroverkens organisation och i sammanhang dermed besparingar, är påtagligt. Så har utskottet öfverslagsvis beräknat, att vid hvar och ett af de högre, på båda linierna fullständiga läroverken en lek-

tors- och en adjunktspåls i följd af latinets uppskjutande till 6:te klassen och grekiskans till den 7:de skulle kunna indragas.» Utskottet fortsätter derefter: »det är emellertid omöjligt att, innan de i sammanhang med den föreslagna åtgärden erforderliga nya undervisningsplanerna blifvit fastställda, tillförlitligt beräkna minskningen i kostnaderna, och i följd häraf kan utskottet icke heller derom nu göra någon hemställan.»

Ang. förhöjning i terminsavgifterna
(Forts.)

I den kostnadsberäkning, som statsutskottet framställt på sidan 94 i detta betänkande, har utskottet icke heller upptagit denna besparing i utgifterna. Men om man nu antager, hvilket lär vara öfverensstämmande med verkliga förhållandet, att en lektors- och en adjunktspåls skulle kunna indragas vid hvar och ett af de 31 fullständiga läroverken, skulle derigenom uppkomma en besparing af 186,000 kronor. Läger jag denna besparing till det öfverskott, som uppkommer på grund deraf, att man föreslagit terminsavgifter — ett öfverskott som statsutskottet beräknat till 131,000 kronor — så får jag såsom öfverskott nästan det belopp, 325,000 kronor, hvarom nu är fråga att genom åläggandet af terminsavgifter anskaffa. Det vill med andra ord säga, att läroverksreformen oafsedt terminsavgifterna skulle kunna genomföras utan att ådraga statsverket någon ytterligare kostnad. Det förefaller mig så märkvärdigt detta förhållande, att jag icke vill påstå, att jag deri har fullkomligt rätt. Möjligt är, att jag på något sätt missräknat mig, men jag kan icke förstå, hvori denna missräkning skulle ligga. Emellertid, om nu icke genomförandet af läroverksreformen, sådan utskottet tänkt sig den, för statsverket medför någon egentlig ökning i utgifterna, hvarför skall man då tillgripa en sådan nymodig och misshaglig åtgärd som införandet af terminsavgifter?

Jag är icke alls öfvertygad, att det skall inträffa, hvad man här förutspår, nemligen att man genom dessa terminsavgifter icke skall omöjliggöra tillträdet till läroverken för de begåfvade ibland vårt lands ungdom, hvilka sakna medel att betala skolavgifterna. Jag är icke öfvertygad, att man skall lyckas förebygga denna fara genom att stadga, att den, som »visar fallenhet för studier, flit och godt uppförande», skall befrias från avgifterna, om han saknar medel att betala dem. Ty huru skall dessa lärjungens egenskaper utrönas? Jo, genom en taxeringsnämnd, bestående af en rektor, en klassföreståndare, ett ombud från stadsfullmäktige och två ombud från vederbörande landsting. Dessa skola afgöra, om lärjungen har goda anlag, så att han en gång i framtiden kan blifva en banérförare för den svenska odlingen. Om vi förut haft en dylik taxeringsnämnd, som skolat bestämma anlagen, tror jag sannerligen icke, att $\frac{1}{3}$ af de män, som stå upptagna i biografiskt lexikon öfver namnkunnige svenske män, någonsin blifvit namnkunnige.

För öfrigt lära väl icke heller (förutsatt att man skulle kunna utröna, hvad som icke utrönas kan,) alla, som behöfva komma i åt-

Ang. förhöj-
ning i termins-
afgifterna.
(Forts.)

njutande af befrielse från skolafgifter, derifrån kunna blifva befriade.

Här är föreslaget ett procenttal af 15 för obemedlade och af 20 för mindre bemedlade. Det synes ju tydligt, att dessa siffror blifvit valda blott för den matematiska symmetriens skull. Läser man läroverkskomiténs betänkande, så finner man der, att det är 42 % af skolungdomen vid våra läroverk, som tillhöra familjer, som äro mindre bemedlade, och 23 %, som tillhöra obemedlade familjer. Alltså blir det en ganska betydlig procent af dem, som äro i behof af befrielse, som icke få befrielse. Och detta — jag vill göra herrarne uppmärksamma härpå — erkänner äfven utskottet sjelft, då det säger, att i och med genomförandet af denna reform det kommer att uppstå en minskning af lärjungeantalet med omkring 10 procent.

När jag nu säger, att det uppstår en minskning af lärjungeantalet med omkring 10 procent, så tror jag mig dermed också hafva besvarat ett annat motiv, som jag med förvåning hört vara för införandet af terminsafgifter ganska bestämmande, nemligen att man genom åsättande af dessa skolafgifter skulle kunna afskära den del af lärjungarne, som nu besöka skolan, hvilken i framtiden icke blir annat än literära proletärer. Äfven om man antager, att det literära proletariatet nu rekryteras med 10 procent af lärjungarne, nog torde herrarne medgifva, att det är ett bra klumpigt sätt att lösa frågan derigenom, att man helt enkelt afskär 10 procent af lärjungarne från tillträde till läroverken, ty icke är det väl sagdt, att man derigenom afskär just de blifvande literära proletärerna. Jag för min del är af motsatt öfvertygelse. Jag tror, att man icke träffar dessa, utan man träffar just denna fjerdedels eller tiondedels procent, som möjligtvis i framtiden skulle komma att genom sin dugande förmåga neutralisera det literära proletariatet. Ty kunna vi genom den kostnadsfria undervisningen framdeles, såsom vi under gångna tider fått, ur folkets led få fram en enda person, som blir den svenska kulturens idéman och fanbärare, så må han gerna vara åtföljd af hundratals literära proletärer! Faran deraf är då icke så stor.

Det är för öfrigt med denna terminsafgift förknippade åtskilliga andra omständigheter, som göra den i mina ögon ytterst förhatlig. Det kan ju hända hvarje familjefader, att han kommer i ett sådant ekonomiskt läge, att det, utan att han precis behöfver göra cession, för honom blir omöjligt att betala skolafgiften. Och då skall hans son — och om det blott vore *en*, så kunde det möjligen reda sig, men om det är många, så blir det omöjligt — då skall hans son eller hans söner strykas ut ur läroverket. Jag föreställer mig, att detta för läroverkets lärare skall blifva en hård uppgift, ty det är ju möjligt, att de komma att få stryka läroverkets bästa lärjungar, och detta därför, att den svenska staten icke anser

sig hafva råd att på hvar och en af läroverkens bästa lärjungar offra 20 å 30 kronor i terminen.

Det är med stor smärta och sorg, som jag funnit det vara en nödvändighet för mig på den plats jag här intager att såsom svensk medborgare säga dessa ord, ty det finnes få — jag vill icke säga, att det icke finnes någon — som med så lifligt intresse som jag åhörde min vän och granne på denna bänk, då han i förmiddags målade framtiden för den moderna svenska bildningens allmänna läroverk, der svenske medborgare skulle få en verkligt medborgerlig bildning — en bildning som man icke kan anse, att de nu fullt få. Jag följde honom då troget ända till tröskeln af den nya skola, hvars port han med fröjd öppnade. Jag väntade att öfver denna port skulle stå: »varen här välkomne, alle fäderneslandets söner, som törsta efter kunskap!» Men i stället för detta fann jag i portöppningen en skatteuppsyningsman, som icke släppte in andra än landets välklädde söner. Alla de öfrige fingo stanna utanför, hur mycket de än törstade efter kunskap. Då kunde jag icke följa honom längre, eller in i helgedomen. Jag stannade utanför bland de ringa, som genom ett Riksdagens beslut nu skola blifva dömda att för framtiden icke få, såsom de under sekler gjort, ur sina leder skicka upp till vetenskapens och lifvets höjder landets bästa medborgare.

Herr talmannen torde icke förundra sig öfver, att jag icke under sådana förhållanden kan annat än yrka afslag å den förevarande punkten, om det också sker med risk att hela skolreformen derigenom vedervågas.

Herr Waldenström: Jag kan väl förstå, huru man kan tvista om lämpligheten af afgifter för den undervisning, som staten består åt den vid våra allmänna läroverk studerande ungdomen. Sådana hafva hittills icke förekommit, utan endast afgifter till byggnadskassan, materialkassan äfvensom till betalning af ved och lyse, vaktmästare med mera dylikt, som tillhör läroverkets lokal. Att emellertid somliga finnas, som yrka på en afgift särskildt för undervisningen, det finner jag naturligt. Jag yttrade mig icke i denna fråga på förmiddagen. Jag anser det nemligen lönlöst att uppträda deremot, ehuru jag tror, att införandet af särskilda afgifter för undervisningen är högst oklokt. Jag tror, att det skall framkalla mycket stort missnöje och att följden skall blifva upprepade motioner om borttagande af dessa afgifter. Det kan ej annat än förefalla hvar och en, som närmare tänker derpå, besynnerligt, att, medan den *högsta* undervisningen eller universitetsundervisningen är afgiftsfri, såsom ock den lägsta undervisningen eller folkskoleundervisningen, deremot undervisningen i de allmänna läroverken skall vara belastad med en afgift, som visserligen för de förmögna icke är mycket att tala om, men som deremot blir mycket betungande för sådana, som äro mindre bemedlade, i synnerhet om de hafva flere söner, hvilka de vilja skaffa den högre bildning, som kan fås vid de allmänna läroverken. Så mycket mer

Ang. förhöjning i terminsavgifterna.

(Forts.)

Ang. förhöjning i terminsavgifterna.
(Forts.)

oklokt torde det vara att införa en sådan afgift, som denna kammare tyckes hafva aldeles bestämdt för sig, att de allmänna läroverken först och främst skola bibringa det uppväxande släktet en allmän medborgerlig bildning.

Statsutskottet har, liksom Kongl. Maj:t, beräknat, att införandet af dessa afgifter skall minska antalet lärjungar vid de allmänna läroverken med 10 %. Jag tror, att det icke behöfs mer än detta för att bevisa olämpligheten af dessa afgifter; ty det kan väl icke anses vara nyttigt, att 10 % af dem, som nu äro i tillfälle att vinna högre medborgerlig bildning, blifva derifrån uteslutna, för att statsverket skall vinna 2 å 300,000 kronor. Men jag säger om igen: man kan disputeras om lämpligheten af denna åtgärd.

Deremot tycker jag icke, att man kan disputeras om lämpligheten af det stadgande, som här är ifrågasatt, att på lärjungens betyg anteckna, att han på ett eller annat sätt resterar för obetalda terminsavgifter. Det är tydligt att, om en lärjunge icke vid terminens slut inbetalt sina afgifter, detta icke beror på lärjungen sjelf, utan på hans far eller mor eller, i hvad fall som helst, på hans målsman. Om dessa icke *velat* betala afgiften, så synes det mig i högsta grad orätt, att lärjungen skall få i sitt betyg intagen en anteckning, att han resterar för afgifter, som icke *han* utan hans målsman skolat betala. Det är ett af de vackraste dragen hos vår närvarande skolungdom, att gossarne äro ytterst känsliga för att hafva rena eller fläckfria betyg. Jag tror, att det skulle blifva mycket tungt för många lärjungar att få sådana der anteckningar, som alltid vore orättvisa, då det ju icke vore beroende på dem, att afgiften icke blifvit betald. Är det så, att vederbörande fader icke *vill* betala afgiften, så fins för resten en utväg öppen för skolan, nemligen att exekutivt utsöka den. Då träffar straffåtgärden den, som bör straffas.

Är det åter så, att fadern icke *kan* betala afgiften, kan det hvarken för lärjungen eller någon annan vara till nytta, att gossen bär en sådan tråkig anteckning i sitt afgångsbetyg.

Herr Romberg talade om den svårighet, som skulle förefinnas att få ut de afgifter, som för närvarande skola utgå, och han sade, att detta berodde på, att man icke gjorde dylika anteckningar i betygen. Men först och främst är det i allmänhet icke någon svårighet att utfå afgifterna, åtminstone så vidt jag under en trettioårig tjänstgöring har kunnat finna. Det går vanligen ganska lätt, och när det någon gång till följd af fattigdom blir omöjligt, så afskrifvas afgifterna helt enkelt. Men man skriver icke på betyget någon sådan der ful anmärkning, som i alla fall borde träffa föräldrarne och icke barnen.

Herr Romberg anmärkte, att om icke sådan anteckning göres å betygen, skulle lärjungar, som ginge ut från ett läroverk, utan att hafva betalt afgifterna, kunna inskrifva sig vid ett annat allmänt läroverk. Det fins ett enkelt medel att förhindra detta, nemligen genom att stadga att, när en lärjunge kommer från ett läroverk till

ett annat, han från det föregående läroverket skall förete qvitto på, att han betalt alla afgifter. Hvad herr Romberg önskade, skulle sålunda på ett för gossarnes moral fullkomligt oskadligt sätt kunna vinnas.

Ang. förhåjning i terminsafgifterna.
(Forts.)

Efter hvad jag sagt, torde herrarne finna, att herr vice talmanens anmärkningar helt och hållet förfalla; och jag vill till eder, mine herrar, rigta den anhållan: Skonen våra gossar från en anmärkning på betyget, en anmärkning om ett förhållande, i hvilket de sjelfva icke hafva någon skuld!

Häruti instämde herrar *Brodin, Johansson* i Strömsberg, *Peterson* i Bolestad, *Ekströmer, Eklund* i Högemåla, *Olsson* från Stockholm, *Palm, Larsson* från Upsala, *Forsell, Hahn, Fredholm* i Saleby, *Folke Andersson, Stjernspetz, Anderson* i Hasselbol och *Persson* i Tällberg.

Herr Höjer: Jag skall icke yttra många ord.

Till en början anser jag det icke vara obehöfligt att påminna om en sak, hvarom herr Waldenström i förbigående gjorde en antydning, nemligen att det i sjelfva verket redan nu existerar en terminsafgift, som går till byggnadskassan, materialkassan samt anskaffning af ljus och ved. Den terminsafgift, hvarom nu är fråga, kan deremot anses såsom en kunskapskatt, som skolans lärjungar få betala för sjelfva undervisningen. Herrarne hörde af mitt anförande på förmiddagen, hurusom jag ansåg, att bland de af statsutskottet uti förevarande betänkande uppställda vilkoren, det icke fans något, som på mig gjort ett så obehagligt intryck och syntes mig vara så svårt att gå in på, som vilkoret angående terminsafgifternas införande; men jag tillade, att jag det oaktadt skulle finna mig i ett antagande af detta vilkor, dels därför att höjda terminsafgifter låge till grund för Kongl. Maj:ts föreliggande proposition och dels emedan jag fuller väl insåg, att det icke vore tänkbart att få lönerregleringen igenom på annat sätt än genom att taga detta vilkor lika som de två öfriga vilkoren.

Nu vill jag fästa uppmärksamheten derå, att, derest vi afslå punkten c), lärer deraf ovilkorligen följa såsom ett korollarium att vi dermed äfven kastat öfver bord äfven punkten a), hvilken vi antogo under förmiddagens debatt. Detta ha vi naturligtvis rätt att göra; men deraf följer också att, om den redan antagna punkten a) slopas, slopa vi jemväl på samma gång lönerregleringen för lärarne. Denna reglering var emellertid anledningen till det medgifvande jag på förmiddagen gjorde, och herrarne kunna väl förstå att jag sålunda icke vill vara med om att afslå punkten c), utan att jag, i trots deraf att det för mig är motbudande, måste i denna punkt yrka bifall till statsutskottets förslag. Jag senterar deremot mycket lifligt det inkast, som till kammarens behjertande framställdes af herr lektor Waldenström, att det icke synes vara nödvändigt att å afgångsbetyget skall såsom en skamfläck för pojken stå antecknad, att han icke betalt sina terminsafgifter. Jag henställer der-

Ang. förhöj-
ning i termins-
avgifterna.
(Forts.)

för, herr talman, om det icke vore lämpligt att antaga statsutskottets förslag under punkten c), med uteslutande af de tre sista raderna eller orden: »dock att å detsamma skall antecknas den skuld, i hvilken han häftar på grund af uraktlåtenheten att erlægga de stadgade avgifterna»; och anhåller jag, att herr talmannen ville framställa proposition å detta mitt yrkande.

Herr Jonsson i Hof: Genom att utesluta de af herr Höjer omnämnda orden blir i själfva verket all kontroll öfver terminsavgifternas erläggande omintetgjord. Skulle herrarne deremot vilja formulera en ändring af ordalydelsen i denna punkt, exempelvis i den rigtningen, att qvitto å erlagd terminsavgift borde företes, vore ju detta en sak, som kunde förtjena att tagas i öfvervägande. Men en ändring enligt herr Höjers förslag skulle, som sagdt, innebära borttagande af all kontroll; och då det icke skulle vara lämpligt, att på detta sätt lärjungar kunde undandraga sig terminsavgifternas erläggande, kan jag icke antaga, att kammaren skulle vara i något som helst afseende villig att gå in på herr Höjers yrkande.

Jag kan icke heller föreställa mig, att den ifrågasatta anteckningen å betyget skall hafva den innebörd, som herr Waldenström antydde. Jag kan därför icke finna någon våda i att godkänna punkten med den af utskottet föreslagna formulering, och detta så mycket mindre som i de af Kongl. Maj:t framställda propositionerna i läroverksfrågan allt sedan år 1887 ingått enahanda bestämmelse i fråga om kontrollen å terminsavgifternas erläggande utan att några väsentliga anmärkningar deremot blifvit gjorda.

Jag borde kanske också, medan jag har ordet, något vidröra den enligt min uppfattning öfverdrifna färgläggning, med hvilken en eller annan talare målat hin på väggen vid tal om terminsavgifternas betydelse. Det är ju ett faktum, att terminsavgifter i alla tider funnits, ehuru de ingått till läroverket, under det att de avgifter, hvarom nu är fråga, äro afsedda att ingå till statsverket. Saken är således ingen nyhet utom med hänsyn till användningssättet, då meningen är, att dessa avgifter skola utgå såsom bidrag till lärarnes aflöning.

När emellertid herrarne så hårdt hålla på den allmänna nyttan af den kostnadsfria undervisningen och här blifvit sagdt, att denna äfven vid universiteten är kostnadsfri, ber jag att få göra den invändningen, att jemväl vid universiteten förekomma särskilda avgifter, såsom vid laborationsöfningar på det ena eller andra området. Också synes af betänkandet längre fram, att man äfven hos oss vid den tekniska högskolan härstädes i likhet med förhållandet vid flera utländska dylika högskolor afser att införa terminsavgifter för de ordinarie eleverna, dock icke så, att de kunna anses vara allt för halsbrytande.

För öfrigt är det svårt att på förhand afgöra, huru vida en afgift af 10, 20 å 30 kronor per termin kommer att hafva det afgörande inflytande, att derigenom tillloppet till de högre skolorna öfver höfvan spärras; men jag tror att dessa avgifter skola medföra

den verkan, att detta tillopp i någon mån minskas. Och om således dessa afgifter i ett eller annat afseende kunna medföra någon olägenhet, måste herrarne ändock medgifva, att denna åtgärd också kommer att medföra icke obetydliga fördelar. Är det manne lämpligt för samhället, att man genom kostnadsfri undervisning rent af lockar ynglingar att gå studievägen för att sedan exempelvis beträda den juridiska banan, på hvilken man i allmänhet sedan måste som extra ordinarie egna en tid af 8 till 10 år, utan att under tiden kunna ens förtjena så mycket som sin föda? Ja, man kan till och med nödgas betala 1,000 à 2,000 kronor för att få praktisera hos domare och sitta ting samt sålunda bereda sig möjlighet till vidare befordran. Kan det vara klokt att staten på detta sätt sörjer för det uppväxande släktets framtid? Jag tror, att staten snarare bör inslä en väg, der den i någon mån blir i stånd att reglera tilloppet.

Ang. förhöjning i terminsavgifterna.
(Forts.)

Jag anhåller därför, herr talman, fortfarande att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Lasse Jönsson, Olsson* i Ättersta och *Persson* i Vadensjö.

Herr Svensson från Karlskrona: Då jag vid 1890 års riksdag uttryckligen angifvit min ställning till frågan om terminsavgifterna och då jag vid innevarande riksdag instämt med herr Höjer, skall det kanske synas öfverflödigt, att jag vidare ordar i denna fråga. Men då det af honom nu väckta förslaget att ur utskottets hemställan i sista punkten af detta moment utesluta några rader, som afse att bereda kontroll öfver terminsavgifternas ordentliga erläggande af ynglingar, hvilka öfvergå till ett annat läroverk, icke lär kunna på rak arm antagas, och då med ledning af herrar Waldenströms och Liljeholms yttranden goda skäl torde förefinnas för att man skulle kunna formulera ett förslag, hvarigenom denna kontroll kunde utöfvas på ett mera lämpligt och för den inträdessökande ynglingen mindre komprometterande sätt, synes den saken vara förtjent af uppmärksamhet. Jag får fördenskull yrka återremiss af punkten c), på det utskottet må blifva i tillfälle att inkomma med ett förnyadt förslag i nu angifna syfte.

Herr Waldenström: Beträffande herr Olof Jonssons yttrande, att vid universiteten förekomme afgifter för den undervisning, som der meddelas, tror jag, att han icke hade riktigt rätt.

Några afgifter erläggas icke vid de kemiska laboratorierne för *sjelfva undervisningen*, utan endast för inköp af en del materiel, som är nödvändig för laboratorierne. Sjelfva undervisningen meddelas deremot alldeles kostnadsfritt.

Då jag senast hade ordet, glömde jag att göra något yrkande. Jag skall därför nu tillåta mig yrka, att i stället för sista punkten af mom. c), den bestämmelse införes, att lärjunge, som öfvergår från

Ang. förhöj-
ning i termins-
avgifterna.
(Forts.)

ett läroverk till ett annat, icke måtte kunna i det senare läroverket antagas, med mindre än att han företer intyg från det läroverk han lemnar, att han der till fullo iubetalt sina terminsavgifter.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr *Persson* i *Stallerhult*: Då jag har antecknat mig såsom reservant i denna punkt, har jag velat med några ord angifva min ståndpunkt i frågan; och får jag i korthet förklara, att jag anses mig kunna instämma i herr *Waldenströms* anförande. Men jag skall icke tillåta mig göra något yrkande i afseende på de föreslagna terminsavgifterna.

Då jag säger att jag icke kommer att göra något yrkande, kan jag likväl icke annat än med ledsnad se, att man pålägger de nu föreslagna terminsavgifterna, då jag vet att de komma att träffa en del medborgare, som icke mäta bära dem. Den fattige har icke någon olägenhet af dessa terminsavgifters införande, då hans barn hädanefter såsom hittills få undervisningen gratis, och ej heller för den rike är saken af någon betydelse, eftersom han har råd att betala för sina barns undervisning, men det finnes en del af medelklassen, nemligen allmogen och de lägre tjänstemännen, för hvilka de nu föreslagna terminsavgifterna skulle blifva ganska betungande. Särskildt skulle detta blifva fallet för komministrar och en del kyrkoherdar, hvilkas ekonomi icke är så god.

Hvad som emellertid för mig är det mest motbjudande i detta förslag är, att i afgångsbetyget för lärjunge, som ej erlagt stadgad terminsavgift, skall göras anteckning om den skuld, hvori han på grund af uraktlåtenhet härutinnan häftar till läroverket. Detta är en fullkomlig nyhet i vår lagstiftning. I denna kammare har åtskilliga gånger talats om andra betyg. Jag vill visserligen icke sammanställa dessa med de nu ifrågavarande, men jag kan dock icke underlåta att erinra derom, att äfven i nu förevarande fall innehafvaren af ett sådant med anteckning försedt betyg kan till följd af just denna anteckning möta svårigheter och obehag, då han träder ut i lifvet. Det kan nemligen hända, att en yngling, i hvars betyg finnes antecknad, att han häftar i skuld till det läroverk han lemnat, då han skall ut i lifvet för att skaffa sig arbete, mötes af arbetsgifvaren med det svaret: »Nej, jag kan icke taga er i min tjänst, alldenstund ert betyg utvisar, att ni förut icke gjort rätt för er.»

Utskottets hufvudsakligaste motiv för införandet af ifrågavarande anteckning är, att den är nödvändig för att förekomma, att en på grund af uraktlåtenhet att erlägga stadgad terminsavgift från ett läroverk utesluten lärjunge vinner inträde vid annat läroverk. Men detta torde enligt mitt förmenande kunna förekommas på mycket enklare sätt.

Jag skall icke yttra mig vidare, utan inskränker mig till att förena mig i herr *Waldenströms* förslag till formulering af det sista momentet i den nu föredragna punkten.

Herr von Friesen: Jag kan för min del icke hafva något emot att detta sista stycke af punkten c) blir ändradt i öfverensstämmelse med de önskingar, som här af flere talare blifvit framställda. Herr Waldenström lär nu i det yrkande han skriftligen afgifvit till herr talmannen något ändrat det yrkande, han nyss muntligt framställde och i hvilket jag icke fullkomligt kunde instämma. Jag anhåller emellertid att få föreslå, att det omtvistade momentet måtte erhålla följande förändrade lydelse: »att lärjunge, som bevistat allmänt läroverk, skall, om han söker inträde vid annat allmänt läroverk, med intyg styrka att han ej vid det läroverk han lemnat häftat i skuld för oguldna terminsafgifter.» Efter hvad jag hört, är det af herr Waldenström skriftligen afgifna yrkandet af ungefär enahanda lydelse. Det skiljer sig från det jag tagit mig friheten framställa endast derutinnan, att det i stället för orden »söker inträde vid annat allmänt läroverk» innehåller orden »öfvergår från ett läroverk till ett annat». Men då detta ord »öfvergår» möjligen skulle kunna föranleda något missförstånd, ber jag att, ehuru skilnaden är högst obetydlig, för min del få yrka bifall till en proposition, så formulerad, som nyss nämndes. Genom ett bifall härtill vinnes det mål, hvilket såväl Kongl. Maj:t som utskottet åsyftat med ifrågavarande tillägg. Hvarken Kongl. Maj:t eller utskottet hade tänkt sig att en sådan anteckning som den föreslagna, skulle på något sätt kunna anses såsom en nesa för en lärjunge, då ju hvar och en bör kunna begripa, att det icke är hans fel, om terminsafgiften icke erlägges. Då emellertid herrarne hafva så mycket emot stycket med dess nuvarande formulering, finnes intet skäl för utskottet att längre hålla på densamma, och yrkar jag därför bifall till momentet med den förändrade lydelse, jag nyss tagit mig friheten uppläsa och hvilken nästan helt och hållet öfverensstämmer med den af herr Waldenström föreslagna formuleringen.

Ang. förhöjning i terminsafgifterna.
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Då enligt mitt förmenande den förändrade formulering af ifrågavarande punkt, som af herr von Friesen föreslagits, är lika tillfredsställande som den af utskottet föreslagna, skall jag afstå från mitt förra yrkande om bifall till mom. c) oförändradt och i stället instämma i herr von Friesens yrkande.

Herr Svensson från Karlskrona: Jag skall anhålla att få återtaga mitt nyss gjorda yrkande om återremiss och i stället förena mig i herr von Friesens yrkande.

Herr Höjer: Jag skall endast be att få återtaga det af mig nyss gjorda yrkandet och i stället förena mig i herr von Friesens hemställan.

Herr Waldenström: Då det yrkande, som jag nyss framlemnade till herr talmannen, i sak är alldeles detsamma som det

nu af herr von Friesen framställda och skiljer sig derifrån endast med afseende på ett par ord i begynnelsen af punkten, skall jag, på det att det icke måtte behöfva blifva två propositioner af samma innehåll, gerna förena mig med herr von Friesen i hans formulering af yrkandet.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad. Af de derunder framställda yrkanden återstodo följande såsom icke återtagna, nemligen: 1:o) på bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o) på bifall till samma hemställan med den af herr von Friesen föreslagna förändring; och 3:o) på afslag å utskottets hemställan. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för herr von Friesens ändringsförslag. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition.

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i mom. c. af 10:de punkten i utlåtandet n:o 9 med den af herr von Friesen föreslagna förändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen visade 162 ja mot 45 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med japropositionens innehåll.

Under mom. d) hemställde vidare utskottet,

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

att Riksdagen, med anledning af herrar I. Månssons, Fr. Bergs och Hammarlunds samt I. Lyttkens motioner, måtte för sin del besluta, att nuvarande första klassen vid samtliga högre och femklassiga läroverk indrages, att inträdesåldern till den blifvande första klassen bestämmes till fyllda 10 år och att fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, dock så att för intagning i densamma ej fordras insigt i något ämne, hvori folkskolan icke meddelar undervisning, samt att med anledning häraf det i reservationsanslaget till allmänna läroverken under åttonde hufvudtiteln på ordinarie stat ingående anslaget till arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt till oförutsedda behof minskas med 55,000 kronor, eller från 135,000 kronor till 80,000 kronor.

I fråga härom anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Mot antagande af den nu föredragna punkten måste jag anföra mina betänkligheter. Jag anser nemligen, att det vore menligt både för folkskolan och det allmänna läroverket, om punkten skulle bifallas. Vid landets folkskolor — detta ord taget i sin mest omfattande betydelse, d. v. s. innefattande både den egentliga folkskolan och småskolan — undervisas omkring 650,000 barn; vid de offentliga läroverken inalles 14 å 15,000 lärjungar. Efter min uppfattning bör man vid anordnandet af undervisning för den stora mängden af folkskolans barn, som aldrig hafva någon tanke på eller möjlighet att sträcka sina studier öfver folkskolans stadium, endast vidtaga de åtgärder, som åsyfta deras bästa. Deraf följer visserligen på intet sätt, att jag vill hafva något slags oöfverstiglig mur mellan folkskolan och det allmänna läroverket, och någon sådan mur finnes icke heller nu. Det är ett faktum, att nära halfva antalet af de barn, som söka inträde vid de allmänna läroverken, komma direkt från folkskolan eller efter en mellanliggande, mycket kort privat undervisning. Det visar sålunda, att det finnes en god förenig mellan folkskolan och allmänna läroverket för de få, som deraf vilja begagna sig. Skulle likväl *någon* skiljaktighet förefinnas mellan till exempel det kunskapsmått, som alla i första klassen af den egentliga folkskolan — en väl skött sådan — böra ega, och det, som fordras för inträde i allmänna läroverket, bör denna undanrödjas, hvilket kan ske utan minsta svårighet.

Det andra skälet, hvarför jag anser, att ett bifall till denna punkt skulle blifva till skada och icke till nytta, är, att man på grund af erfarenhet nästan med visshet kan beräkna konsekvenserna af ett sådant beslut.

Förhållandet är nemligen, att en sådan indragning af första klassen redan en gång egt rum. Enligt 1859 års skolstadga var skolkursen 10 år och inträdesåldern 9 år. Genom nådiga kungörelsen den 10 mars 1869 indrogs dåvarande första klassen, och inträdesåldern höjdes till 10 år. Denna första klassens indragning har utan tvivel utöfvat ett ofördelaktigt inflytande på resultatet af undervisningen vid de allmänna läroverken. Det går nemligen icke så lätt för sig att på nio år åstadkomma hvad man förut kunde åstadkomma på 10 år, derest man icke vill utsätta sig för faran af öfveranstängning.

I förbigående vill jag nämna, att då jag för 50 år sedan gick i skolan, var skolkursen 11 år, men därför hade vi icke heller någon aning om hvad öfveranstängning ville säga. Om inträdesåldern nu skulle höjas till 10 år, är det sannolikt, att vi komma att upplefva samma resultat som blef följden af den förra höjningen af inträdesåldern, nemligen att alla föräldrar, som voro i den ställning att de kunde hålla sina barn i en privat skola, gjorde det under ett år, för

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

att sedan få in dem i andra klassen i stället för i den första. Derigenom kom antalet lärjungar i andra klassen att blifva vida större än i den första, och slutet blef, att man genom 1878 års skolstadga åter igen nedsatte inträdesåldern till 9 år. Successive hade också inträdesfordringarne så sjunkit, att de till den nya första klassen voro knappast nämnvärdt större än till den gamla första klassen. Rörande detta sistnämnda förhållande har jag från 1890 års riksdag minnet af att mången förgrymmades öfver en sådan slapphet hos lärarne och fann saken högst märklig; men det är icke så simpelt, som flertalet af de missnöjda trodde, att pröfva en lärjunges kunskapsmått. Detta går icke genom att, så att säga, lägga lagens fordringar i ena vågskålen och ynglingens kunskaper i den andra samt sedan endast ställa sig, och se efter hurudant utslaget blir, utan det är förenadt med stora svårigheter och i många fall nästan omöjligt att vid en dylik inträdespröfning säkert utröna, hvad en gosse verkligen går för i afseende å kunskaper. Till följd deraf kunde också år 1890 yttras af en ledamot af Riksdagens Andra Kammare — ett yttrande hvari jag i allo instämmer — att, ehuru man trodde sig hafva borttagit den första klassen, var det nominelt femte kursens öfre afdelning och i verkligheten den öfversta eller sjunde klassens öfre afdelning, som tagits bort.

På sidan 26 af utskottets utlåtande talas om de fördelar, som skulle vinnas genom borttagande af första klassen. Det skulle först och främst lända till besparingar för statsverket, och dessa besparingar äro på följande sida af utlåtandet beräknade till 154,628 kronor för år. Jag vill visst icke förneka, att icke detta i och för sig är en beaktansvärd summa. Men om jag icke kan komma ifrån de millioner, som undervisningen kostar, kan det hända, att det är en mycket, mycket dålig husällning att spara in 154,000 kronor, för så vidt jag derigenom vållar ett verkligt sämre resultat af undervisningen.

Sedan kommer jag till det så ofta upprepade spörsmålet, om folkskolan är i stånd eller icke att på samma tid föra lärjungarne lika långt framåt som det allmänna läroverket. Vid 1890 års riksdag anfördes statistiska utredningar i mängd från alla håll. Efter mitt förmenande hafva både läroverkskomitén af 1882—1884 och departementschefen i sitt anförande vid 1890 års riksdag till evidens bevisat, att detta icke låter sig göra för folkskolan. Jag vill icke försöka att upprepa dessa statistiska beräkningar. Jag tycker icke heller att jag behöver det. Ty det ligger här temligen nära till hands, mine herrar, att, om vid de allmänna läroverken en jemförelsevis liten klass i regeln undervisas ensam af en lärare, den läraren bör med lärjungarne kunna åstadkomma mera, än en lärare kan åstadkomma med sina lärjungar, då han ofta har att undervisa både två, tre och fyra årsklasser på samma gång. När man talar om hvad folkskolan kan uträtta, skall man icke tala om hvad folk-

skolan i några få af våra största städer utträttar, utan försöka taga reda på hvad folkskolan i *allmänhet* kan uträtta.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Jag har i departementet låtit uppgöra en beräkning, som jag här i några få siffror skall meddela herrarne. Utaf beräknade 4,513 egentliga folkskolor är det blott 111, vid hvilka en lärare får ensamt och uteslutande sysselsätta sig med en särskild årsklass — och det är två och en half procent utaf folkskolornas antal i det hela. Ser jag på lärarnes antal, som i det hela är en bättre och säkrare beräkning, så visar det sig, att utaf 6,023 lärare 1,297 äro i den lyckliga belägenheten, att de ha blott en årsklass att undervisa. Det är tjugoen och en half procent och så till vida ett fördelaktigare förhållande. Men undersöker jag dessa siffror något närmare, så visar det sig, att utaf dessa 1,297 lärare icke mindre än 1,234 äro anstälde inom 47 af rikets städer och derjemte 63 inom 9 stycken större landtkommuner, till exempel Finspong, Husqvarna och dylika. Vid alla de återstående folkskolorna uti Sveriges rike måste en och samma lärare undervisa två, tre eller fyra årsklasser tillsammans. Gör han det icke på samma gång, så undervisar han den ena delen af lärjungarne den ena hälften af tiden och de återstående den andra hälften. Resultatet blir i båda fallen detsamma. Under sådana förhållanden bör man finna det vara alldeles naturligt, att nio-års gossar, som kommit in i allmänna läroverket, måste fortare kunna föras fram än nioåriga gossar, som stanna kvar i folkskolan.

Nu är det min åsigt, att det är en stor fördel, att de lärjungar, som skola genomgå de allmänna läroverken eller åtminstone beräkna att kunna genomgå dem, så fort som möjligt få börja de studier, som äro egnade att föra fram dem till det föresatta målet. Ty endast derigenom kan tidsförlust undvikas, och här är visserligen om någonsin tiden dyrbar. Vi hafva intet öfverskott att draga på i afseende på slutresultatet, vare sig af skolundervisningen i de allmänna läroverken eller universitetsundervisningen, utan måste begagna hvarje medel för att kunna göra undervisningen vid dessa undervisningsanstalter så effektiv som möjligt.

Det har också talats om, att genom en omedelbar och fortsatt förbindelse mellan folkskolan och de allmänna läroverken — det är nu blott fråga om att folkskolan skall i sig upptaga den första klassen, men det säges uttryckligen, att det sedan är meningen att låta henne upptaga både andra och tredje klassen, ja till och med den fjerde och femte — skulle man kunna åstadkomma hos bättre lottade personer ett större intresse för folkskolan. Men, mine herrar, man får icke lita för mycket på den saken. I Danmark har man verkligen strukit bort de tre lägsta klasserna af de ursprungliga allmänna läroverken, så att der lärjungarne tagas in först vid tolfte året. Men jag tror icke, att detta egentligen framkallat något större intresse hos de bättre lottade klasserna för folkskolan, utan följden har blifvit den, att privata läroverk flörera på det utmärktaste sätt.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

Och de florera till den grad, att de skötas af lärare från de allmänna läroverken. Och när rektor vid ett offentligt läroverk har öfverinseende öfver dessa privata skolor, så hafva dess lärjungar till och med tillerkänts en företrädesrätt för inträde vid de allmänna läroverken. Är det någon vinning för folkskolan?

(Forts.)

Det står i utskottets utlåtande äfven taladt om, att det skulle i socialt hänseende vara synnerligen fördelaktigt, om alla barn så länge som möjligt undervisades i folkskolan. Derpå svarar jag, att hvarje far ser först och främst på hvad som är till fördel för hans barn. Ser fadern att det går fortare på en annan väg, så tager han barnen från folkskolan, och detta, ehuru han kan hafva det lifligaste intresse för folkskolan och alldeles icke hafva någon benägenhet att skilja sina barn från mängdens. I afseende på intresset för folkskolorna hänvisar jag i öfrigt till åttonde hufvudtiteln och dess utseende. Beträffande förhållandena vid de allmänna läroverken i socialt hänseende, ber jag herrarne vara goda och taga en katalog från de allmänna läroverken i sina händer. Man skall der finna den största blandning af barn ur de rikaste och fattigaste, ur de högst uppsatta och de anspråkslösaste familjer om hvarandra. Vi behöfva icke vidtaga några särskilda åtgärder för att häfva något missförhållande i detta hänseende.

Jag skall slutligen äfven be att få göra en liten erinran i afseende på de rent ekonomiska beräkningar, som utskottet här anført. Utskottet vill afdraga 55,000 kronor ifrån det ordinarie anslaget på 135,000 kronor till arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof, i sammanhang med den första klassens indragning. Det är på sidan 26, som utskottet gjort sina beräkningar. Det skulle blifva en inbesparing af arvode för 71 extra lärare. Jag vill då säga, att efter min beräkning kan det icke blifva fråga om inbesparing af mera än lönerna för 67 extra lärare. Ty 4 stycken extra lärare äro redan af Kongl. Maj:t, vid beräkningen af det nya anslaget, beräknade såsom blifvande öfverflödiga genom den lärjungarnes förminskning, som ansetts blifva en följd af terminsafgifternas införande. Det har utskottet ock sjelft sagt i sin föregående motivering. I stället för 71 blir det således 67. Men dertill kommer, att när den ifrågasatta indragningen af första klassen skall verkställas, finnes det en hel mängd qvarsittare i gamla första klassen. Dessa måste också hafva någon undervisning, helst ensamma, emedan de faktiskt icke komma att passa ihop med några andra lärjungar. De hafva gått ett år i skolan och derunder bland annat läst tyska. Men de hafva icke befunnits nog kunniga att flyttas upp till den gamla andra klassen eller den blifvande första. Få de ej särskild undervisning, så skulle de komma att undervisas dels tillsammans med sina gamla kamrater, som ansetts dugliga att flyttas upp i den förutvarande andra klassen, — det är den blifvande första klassen — dels tillsammans med nyinträdande lärjungar, som skulle kunna något mera i åtskilliga andra

ämnen, men som icke fått någon undervisning alls i tyska. När man får dessa tre slag af lärjungar, kan man verkligen icke taga in i en klass så många, som man under andra förhållanden kunnat göra, utan man måste beräkna antalet mindre, i följd hvaraf af lärare-antalet måste ytterligare behållas åtminstone 6 eller 7 för detta ändamål. Det skulle således blifva ungefärligen 60 extra lärare, som blifva umbärliga, ett tillräckligt stort antal ändock för att bereda Kongl. Maj:t stora bekymmer, när alla dessa skulle ställas på bar backe i sammanhang med en omflyttning på samma gång af omkring ett trettiotal ordinarie lärare. Men om nu 60 extra lärare anses vara öfverflödiga, så hafva icke alla dessa 1,800 kronor i lön, icke ens efter den af Riksdagen nu medgifna ökningen af extraordinariernas arfvoden — utan en stor mängd af dem hafva blott 1,500 kronor. Och icke skulle man väl afskeda just de mest kompetenta, som hafva 1,800 kronor, utan man finge väl i det fallet, föreställer jag mig, försöka att välja ungefärligen hälften af hvartdera slaget. Resultatet skulle då blifva, att 30 extra lärare med en aflöning af 1,500 kronor och 30 sådana med en aflöning af 1,800 kronor, komme att afskedas och den beräknade besparingen för höstterminen 1893 blefve följaktligen icke 55,000 kronor utan 43,000 kronor.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Slutligen vill jag äfven påpeka den obillighet, som statsutskottet visat, då det velat afdraga detta belopp från det ordinarie anslag å 135,000 kronor, som är anvisadt till arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof. Vikariebehofvet och de oförutsedda behofven komma att blifva desamma, fortfarande som hittills. Och om framdeles den för ett helt år beräknade besparingen afdrages från nämnda anslag, så kommer alls intet att finnas kvar till aflöning åt vikarier och för oförutsedda behof. Vida billigare hade det då varit, att statsutskottet i första hand, med afseende på den beräknade inbesparingen, ifrågasatt indragning af det extra anslag å 40,000 kronor, som anvisats till arfvoden åt extra lärare. Ty det är ju extra lärare, som skola gå bort.

Herr Fr. Berg: I motsats till herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet skall jag be att få uttala såsom min åsigt, att den här föreslagna reformen skulle vara till stort gagn, särskildt för den institution, hvars tjenare jag är.

Herr statsrådet talade om huru det gick förra gången, då Andra Kammaren påyrkade första klassens indragning, och denna äfven blef af Riksdagen beslutad samt sedan 1869 af Kongl. Maj:t faststald. Han hänvisade till huru det gick då, och han varnade oss att nu framgå på samma väg.

Jag vill då fråga: Huru gick det förra gången? — Jo, det gick på följande sätt. Redan mycket tidigt, i det gamla bondeståndet, väcktes år 1862 motioner om att indraga icke allenast lägsta klassen, så att inträdesåldern skulle blifva 10 år, utan de två lägsta

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

klasserna, så att inträdesåldern skulle blifva 11 år. Liknande motioner framkommo vid sista ståndsriksdagen år 1865, bland annat af en representant, som ännu finnes kvar här ibland oss. Vid 1868 års riksdag föreslogs detsamma, äfvenledes af en man, som ännu är ledamot af denna kammare. Det blef då Andra Kammarens beslut, att de två lägsta klasserna af läroverket skulle indragas och att således inträdesåldern skulle sättas till 11 år. Till och med Första Kammaren påyrkade nu, att inträdesåldern skulle höjas, ehuru blott med ett år, alltså till 10 år, och regeringen utfärdade år 1869 en kungörelse om att 10 år skulle vara minimiåldern för inträde.

Men huru gick det sedan? Jo, genast började man, innan den minsta erfarenhet blifvit vunnit eller ens *kunnat* vinnas rörande verkningarna af denna reform, genast, säger jag, började man att gå kräftgången. År 1870 tillsattes en komité, och denna var redan från början färdig att förorda återgång till anordningen före 1869, det vill säga till en minimiålder för inträdet af 9 år. Sedan denna komité år 1872 framlagt sitt förslag, var äfven regeringen genast redo att upptaga detta. Vid 1873 års riksdag föreslog dåvarande chefen för eklelesiastikdepartementet, att inträdesåldern skulle sättas tillbaka till 9 år. Andra Kammaren sade visserligen nej, men det hjälpte ej: då man icke kunde få nedflyttningen på den parlamentariska vägen, så tog man den på den administrativa; genom läroverksstadgan af år 1878 nedsattes af Kongl. Maj:t minimiåldern för inträde till 9 år.

Nu är det alldeles riktigt, hvad som här blifvit anmärkt, nemligen att slutresultatet af allt detta icke blef försvinnandet af *neddersta* åldersklassen eller 9—10-åringarne, utan i stället försvinnandet af den *öfversta* klassen, den som omfattade åldern 18—19 år. En bekant stor talare och teolog, som tillhört denna kammare, nemligen biskop Rundgren, uttryckte en gång resultatet sålunda: det blef icke foten, som läroverket miste, utan det blef hufvudet. Bilden är icke särdeles bevisande, men så mycket sanning innebär den, att det verkligen var den öfversta klassen vid läroverket som försvann.

Nu vill jag emellertid fråga: huru kom sig detta? Var det verkligen Riksdagens skuld, eller faller skulden för försvinnandet af den öfversta årsklassen på någon annan? I hvarje stad der det fanns ett allmänt läroverk, der fanns det ju äfven en folkskola, som antingen redan var duglig att utgöra ett fundament för den förutvarande andra klassen, den nya första, eller också med största lätthet kunde göras till ett sådant fundament. Men regeringen *vill icke* bygga på detta fundament, utan föredrog att skjuta ned allmänna läroverket ett helt år, så att det sista skolåret alldeles försvann. Jag frågar: är det Riksdagen, som skall tagas för hufvudet, därför att läroverken på detta sätt miste hufvudet?

Man har varnat oss för att det kanske kunde gå äfven denna gång på samma sätt. Hvad vill detta säga? Skall det betyda, att regeringen, ifall detta förslag går igenom, sätter till en ny komité,

som föreslår, att inträdesåldern åter sänkes till 9 år, och att regeringen sedan skjuter ned läroverket ännu ett år, så att äfven den nuvarande öfversta klassen försvinner? Jag tror väl ändå icke, att man vill fortgå på *den vägen*. Snarare vore det väl skäl för dem, som nitälska särskildt för den högre bildningen, att gå alldeles motsatt till väga, exempelvis genom att fastställa en inträdesålder af 11 år *med bibehållande af det nuvarande klassantalet*. På så sätt skulle de säkert långt bättre sörja för att de blifvande studenterna erhöles en grundlig bildning, än om de fortsätta med att oupphörligt skjuta ned hela läroverket och förminska detsamma upptill.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll, att stora svårigheter äro förenade med att anställa en inträdespröfning med barn på 10 år. Jag medgifver fullkomligt, att examen med barn är en vanskelig sak; men ju yngre barnet är, ju vanligare är den naturligtvis. De, som framhålla svårigheterna vid en dylik inträdespröfning med barn, borde därför, synes det mig, föredraga att få den förlagd till 10 år framför att få den satt vid en ålder af 9 år; och om de vore konsekventa, skulle de naturligtvis föredraga att få den vid 11 år eller allra helst vid 12 års ålder.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll äfven, att de barn, som från folkskolan söka inträde vid de allmänna läroverken, äro äldre än de lärjungar, som komma från annat håll. Ja, det är temligen klart, att de *måste* vara något äldre, och det har icke heller blifvit från något håll bestridt. Man skulle på förhand till och med kunna vänta, att de skulle vara *betydligt* äldre. Orsakerna härtill utvecklades senast på ett efter mitt förmenande förträffligt sätt af de tre reservanter inom denna kammare, som voro medlemmar af särskilda utskottet för läroverksfrågans behandling vid 1890 års riksdag. Det är klart, att välbergade föräldrar, hvilka gerna taga för gifvet, att deras söner skola gå den lärda vägen, genast från början sätta sina söner i sådana skolor eller gifva dem en sådan privatundervisning, att det enkom sörjes för att de vid en viss ålder skola innehafva just *de* kunskaper och färdigheter, som fordras för inträde i en viss klass af läroverket. Obemdlade föräldrar taga deremot icke för gifvet, att deras söner skola bli studenter, utan de betänka sig en längre tid, innan de bestämma dem för studievägen. Derför kommer helt naturligt en son af mindre bemedlade föräldrar att inneha en högre ålder än sina kamrater vid läroverket. Man skulle som sagdt, när man betänker detta, vara böjd att tro, att de, som komma från folkskolan, skulle vara *betydligt* äldre än de öfriga. *Huru mycket* de i medeltal äro äldre, öfver den saken finnas mig veterligt inga officiella beräkningar. Den enda, som jag sett, är den, som framställdes utaf herr Vahlin här i Andra Kammaren år 1890. Han hade beräknat, att gossarne från annat håll vid inträde i första klassen äro i medeltal 10,57 år, men att gossarne från folkskolan i medeltal äro 10,85 år, och att alltså en skilnad i ålder dem emellan förefinnes af i medeltal 0,28 år.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.
(Forts.)

Detta är efter mitt tycke en förvånansvärdt liten skilnad, när man tager i betraktande de omständigheter, som jag nyss omnämmt.

Man har velat framhålla att denna åldersskilnad skulle vara något skadligt. Jag kan emellertid icke finna, att så är förhållandet. Jag vill fråga: hvem skulle det skada, att gossarne ifrån folkskolan äro något äldre än deras kamrater från andra håll? Icke kan det väl vara något skadligt för pojkar, som äro i medeltal till exempel 11 år 6 månader vid deras inträde i andra klassen, att de få läsa tillsammans med pojkar, som i medeltal äro 11 år 9 månader? Skulle de röna någon inverkan, så skulle de väl snarare ryckas upp och spurras af dessa kamrater, som naturligtvis på grund af sin något högre ålder äfven ha nått en något högre andlig mognad.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll vidare, att folkskolorna på landet skulle stå så betydligt lägre än folkskolorna i städerna. De personer, som efter hans tanke företrädesvis togo hänsyn till dessa senare, skulle därför, menade han, om de tänkte på folkskolornas tillstånd på landet, icke kunna vara med om denna förhöjning af minimiåldern för inträde vid de allmänna läroverken. Jag må bekänna, att jag är af motsatt tanke. Jag känner både folkskolor i städer och folkskolor på landet, och jag tror icke, att de senare i verkligheten stå så mycket under de förra, som man skulle kunna tro, om man blott tager i betraktande de yttre omständigheter, under hvilka de arbeta. Jag tror mig därför kunna påstå, att äfven folkskolorna på landet numera kunna lemna fullgod grund för den undervisning, som meddelas i nuvarande andra klassen af våra läroverk.

Herr statsrådet yttrade, att man redan från början af barnens undervisning i läroverket måste taga sigte på slutmålet, slutresultatet, studentexamen. Jag tror att detta icke är riktigt. Ty man kan väl icke taga sigte på någonting, som man inte känner. När en nioåring inskrifves vid läroverket, känner man verkligen icke det bildningsmål, för hvilket han rätteligen, på grund af sina naturanlag bör utbildas. Om man säger, att denna nioåring skall utbildas till student, så är man i fara att förvrída hans utbildning, ty man känner ju alldeles icke, huruvida han har anlag för studier eller icke. Man bör därför vänta någon tid, till dess man i fråga härom kan komma någorlunda på det klara.

Det hänvisades med afseende på den föreslagna indragningen till förhållandena i Danmark. Dessa skulle bevisa, att man icke kan påräkna något ökad intresse för folkskolan genom att taga bort den nedersta klassen vid de allmänna läroverken. Härmed förhåller sig så, att man i Danmark visserligen strukit bort de nedersta klasserna, men bibehållit förutvarande fordringar i de högre klasserna, särskildt kunskaper i främmande språk. Under sådana förhållanden är det ju helt naturligt, att man i detta land icke kan begagna folkskolan såsom bottenskola för inträde i läroverket, utan ovilkorligen

måste låta barnen gå i sådana privatskolor, der man läser främmande språk. Exemplet från Danmark bevisar således ingenting.

Det förnekades slutligen, att det skulle råda någon åtskillnad mellan folkskolan och det allmänna läroverket. Jag skall i det hänseendet endast be att få för min del helt och hållet instämma i hvad som härom yttrades af Sven Nilsson i Efveröd under diskussionen om denna år 1890. Han förnekade bestämdt, att folkskolan för närvarande är en bildningsanstalt för alla samhällsklasser, och han framhöll, att det bara är ett undantagsfall, när ett barn af bildade föräldrar skickas till folkskolan, samt att första klassen intet annat är än en folkskola för så kallade bättre mans barn. Jag skall be att få bestyrka detta med ett så att säga halffofficielt uttalande, nemligen ett, som förekommer i flickskolekomiténs betänkande. Denna komité som anser, att folkskolorna i allmänhet ge en bättre förberedelse än de små privatskolorna, säger dock: »Ett stort antal af gossarne undervisas i hemmet eller i privata skolor af skiftande beskaffenhet. Att så sker, beror på den *obenägenhet*, de välmående, ja, de blott burgna klasserna hysa mot att sätta sina barn i folkskolan.» Komitén fastslår vidare, att »ifrågavarande obenägenhet är *ett obestridligt faktum*». Jag tror också att den, som har någon personlig kännedom om folkskolorna och deras förhållanden samt om föräldrarna, sådana dessa vanligen äro, skall kunna bestyrka, att bland dem just denna synpunkt gör sig mycket starkt gällande. De föräldrar, som äro något så när välbergade, sätta blott i undantagsfall sina barn i folkskolan.

På de skäl, som äro anförda i utskottets betänkande, och af hvilka särskildt de båda sista äro af utomordentligt stor vikt, ber jag att på det bestämdaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Rosengren* och *Olsson* i Ornakärr instämde häruti.

Herr *Jonsson* i Hof yttrade: Herr talman, mine herrar! I sjelfva sakfrågan skall jag icke vidare yttra mig, ty det har af föregående talare anförts, hvad som kunde vara att säga deri, men i anledning af herr statsrådets anmärkning mot beräkningen af våra siffror vill jag erinra, att vi icke kunde bestämma denna besparing annorledes än med beräkning af det antal extra lärareplatser, som för närvarande finnes, utan att det var oss möjligt att skilja mellan dem som hade 1,500 och dem som hade 1,800 kronor i lön. Om nu, såsom jag tror, herr statsrådets beräkning är rättigare, så skulle i följd häraf siffran behöfva ändras.

Den anmärkningen, att medlen skulle tagas af ordinarie anslag, vill jag besvara med att man inom utskottet tänkt sig, att den ytterligare besparing, som skulle uppkomma 1894, derest utskottets förslag blefve Riksdagens beslut, i så fall skulle tagas på extra anslaget.

Då jag icke anser lämpligt att här göra större nedsättning, än som verkligt kan ske, skall jag taga mig friheten yrka, att siffran i detta moment måtte ändras från 55,000 till 43,000 och i stället för

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

slutsiffran 89,000 insätts siffran 92,000. Härigenom blir denna besparing fixerad, såsom herr statsrådet sjelf ansåg viktigt.

Jag yrkar bifall till punkten med den af mig nu föreslagna förändring.

(Forts.)

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! Då denna fråga var före vid 1890 års riksdag, så tog jag mig friheten att försöka visa olämpligheten af att indraga första klassen vid de allmänna läroverken. Jag är af samma åsigt nu som då. Jag tror, att det skulle skada både folkskolan och de allmänna läroverken, och detta därför att jag anser, att folkskolan har sin särskilda uppgift och det allmänna läroverket sin.

Under förmiddagens diskussion talades mycket om, huru otillfredsställande den nuvarande organisationen af de allmänna läroverken är. Detta beklagliga förhållande, så vidt som det existerar, har efter mitt förmenande sin grund deri, att man försökt att i en och samma skola sammanfatta och tillfredsställa olika ändamål och kraf. Om man nu kopplade i hop folkskolan och de allmänna läroverken med hvarandra, så skulle svårigheterna blifva mycket större. Det är mycket lätt att tala om det olämpliga i den närvarande skolorganisationen, men det är mycket svårt att gifva förslag på något annat i dess ställe. Såsom herrarne veta, hade vi förut skolor och gymnasier. De blefvo i sin tid gammalmodiga, och det ropades på reformer. Skolor och gymnasier slogos i hop till elementarläroverk, men äfven dessa blefvo i sin ordning gammalmodiga. Det ropades åter på reform. Kongl. Maj:t ändrade namnet »elementarläroverk» till »allmänna läroverk». Det hjälpte icke, utan det ropades fortfarande på reformer, och nu hör man från stockholmsbänken en representant, som började sitt anförande med att förklara, att han var både folkombud och lärare, säga, att framtidens läroverk skulle blifva en fem- à sexklassig skola och derofvanpå ett gymnasium med några få års kurs. Han ansåg visserligen, att det skulle dröja långt fram i tiden, innan vi komme dit, men vi skulle ändå komma. Framtidens skola skall alltså blifva det, som fans före 1859. Det är med detta såsom med modet på fruntimrens kläder. Det går i en cirkel.

Jag tror, att det vore olämpligt att taga bort första klassen, hufvudsakligen af det skäl att, om folkskolan skall ställas i samma förhållande till de allmänna läroverken, som första klassen nu står till de öfriga klasserna i samma läroverk, så blir följdén, att Kongl. Maj:t aldrig kan vidtaga någon, om än aldrig så lämplig, förändring i folkskolan, utan att han måste taga hänsyn till de allmänna läroverken, ej heller företaga någon ändring i organisationen af de allmänna läroverken, utan att detta måste inverka på folkskolan. Detta blir mycket stora svårigheter, det är visst, och svårigheter, som icke komma att gagna vare sig folkskolan eller de allmänna läroverken.

Det har sagts, att genom en sådan anordning skulle ståndsskillnaden mellan de uppväxande barnen komma att allt mera utplånas,

då de förmögnare folkklasserna blefve tvungna att sätta sina barn i folkskolan mer, än de nu göra. Detta tror jag endast är vackra fraser och ingenting annat. En föregående talare sade, att första klassen ingenting annat är än »en folkskola för bättre mans barn». Detta är fullkomligt origtigt, ty i första klassen sitta icke blott »bättre mans» barn utan äfven ganska litet bemedlade människors barn; der sitta barn af arbetare, der sitta barn af små handverkare, der sitta barn af fattiga enkor, och der sitta landshöfdingens son och sonen till hans kusk vid sidan af hvarandra. Ett sådant påstående som det nämnda må anses såsom ett lämpligt slagord att använda på folkmöten, men icke i en riksförsamling, ty det är icke sant, äfven om Sven Nilsson i Efveröd har sagt det. Herr Berg påstod vidare, att det råder motvilja hos de förmögnare klasserna mot att sätta sina barn i folkskolan, och att de blott i undantagsfall göra det. Ja, det är sant, att de icke så ofta sätta dem dit. Men detta göra de icke af motvilja mot folkskolan, utan därför att de på annat sätt kunna få sina barn ett eller två år hastigare fram, och detta är för dem af stor betydelse.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Man har sagt, att det skulle hos de mer burgna samhällsklasserna väcka större intresse för folkskolan, om de hade sina egna barn der. Men äfven detta påstående hör till de allmänna slagorden. Det är nemligen i allmänhet just de mera burgna klasserna, som hafva intresse för folkskolan. Kom upp på en kyrkostämma i Stockholm eller i hvilken annan stad som helst, ja äfven på landet, der skolangelägenheter handhafvas, och se efter, hvilka personer det är, som tala och intressera sig för samt bevilja anslag till folkskolan. Då skall man finna, att det icke är egentliga kroppsarbetare eller de mindre bemedlade samhällsmedlemmarne, utan i allmänhet de mera förmögna. Jag försummar icke gerna någon kyrkostämma i den församling jag tillhör, och jag har mångfaldiga gånger varit i tillfälle att se detta. Icke finner man der arbetarecorpserna rycka upp för att försvara folkskolans intressen gent emot de burgna klassernas ovilja, som skulle stå emot hennes utveckling. Nej, långt derifrån. Ett sådant påstående är icke sant.

Hvad som skulle blifva följden af första klassens indragning är hvad som redan skett i Danmark, nemligen att privatskolor skulle komma att flörera på ett sätt, som man icke väntat, men som vore glädjande för alla extralärare, hvilka i följd af första klassens indragning blefve afskedade från de allmänna läroverken.

Men, säger utskottet, vi skulle derigenom kunna göra så stora besparingar. Utskottet beräknar också dessa besparingar till 154,628 kronor. Jag antager, att utskottet låter pruta med sig. Men äfven om dess summa skulle sättas ned till 120,000 à 130,000 kronor, så är det i alla fall en afsevärd besparing. Denna blir dock i verkligheten betydligt reducerad. Det ser nemligen ut, som om utskottet utgått från den förutsättningen, att de mer än 2,000 barn, som nu undervisas i första klassen, skulle, om de öfverflyttades till folksko-

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

lan, komma att hädanefter undervisas alldeles utan kostnad för samhället. Men det går nog icke. Från den beräknade besparingen har man således att draga bort de belopp, som dessa gossars undervisning skulle komma att kosta i folkskolan; ty man får icke heller folkskollärare för intet; och särskildt folkskollärarne i våra städer äro ganska bra aflönade. Jag tror därför icke, att den verkliga besparingen skulle blifva synnerligen stor, kanske 30,000 eller 40,000 kronor, och då vill jag hemställa, om det är lämpligt att för denna summas inbesparande vidtaga en sådan åtgärd.

Hvad beträffar medelåldern hos dem, som intagas i de allmänna läroverken, så erkände herr Berg, att de som komma från folkskolan hafva i allmänhet en högre ålder än de, som komma från andra håll. Men han sade, att det skiljer icke på mer än några månader. Nej, det är icke bara några månader. I en liten uträkning, som chefen för ecklesiastikdepartementet företedde vid diskussionen om denna sak vid 1890 års riksdag, visade han, att af samtliga nyintagne i första klassen komma 41 procent direkt från folkskolor och 59 procent från andra håll, och af de 41 äro endast 8 i normalåldern, de öfriga 33 öfveråriga. Detta är ett betecknande förhållande.

Frågar jag nu, huru pass öfveråriga de äro, så visar det sig, att under åren 1879—1882, de enda år, för hvilka man har några tabeller häröfver, hade af de barn, som kommo in i första klassen från Stockholms folkskolor, 25 procent, och af dem, som kommo från folkskolorna i landet, öfver hufvud $33\frac{1}{3}$ procent uppnått en ålder af icke mindre än 12 år. Att den faktiska medelåldern i första klassen är så hög som den är, beror alltså hufvudsakligen derpå, att de gossar, som komma der in från folkskolorna, äro så betydligt öfveråriga. Och detta talar kraftigt emot en sådan åtgärd som den, som nu här är i fråga. Man måste emellertid beklaga, att de statistiska redogörelser, som vi de sista åren fått från ecklesiastikdepartementet, äro mycket ofullständiga, och i synnerhet att man i dem saknar tabeller, som visa medelåldern i de olika klasserna.

Herr talman, jag skall be att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr *Petersson* i Hamra.

Herr Larsson i Mörtlösa. Herr talman! Då jag icke på förmiddagen yttrat mig i punkten *a*), skall jag nu be att få tillkännagifva, att jag icke kunnat godkänna de vilkor, som utskottet föreslagit för beviljande af den ifrågavarande löneförhöjningen. Ej heller i den nu föredragna punkten kan jag godkänna utskottets förslag, ty jag tror, att om det bifalles och första klassen indrages, skola de allmänna läroverken och folkskolorna komma att blifva alldeles afskilda från hvarandra, och klyftan således vidgas dem emellan, och detta tror jag icke kan vara önskligt.

Icke blott i anledning häraf, utan äfven och förnämligast på

grund af de skäl, som den siste talaren anført, skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: I denna fråga om indragning af första klassen vid våra allmänna läroverk har inblandats så mycket tal om folkskolans beskaffenhet, och man har till och med yttrat, att folkskolan skulle härigenom rubbas och icke kunna fullgöra sina funktioner. Herr Waldenström sade särskildt, att efter ett dylikt beslut kunde icke några ändringar ega rum i folkskolans organisation, utan i sammanhang med ändringar i läroverkens organisation, och tvärtom ej i läroverkens utan ändring i folkskolans. Jag tror, att denna farhåga är ogrundad. Ty om man tager denna saken helt enkelt och sådan, som den föreligger i verkligheten, så är det ju mycket enkelt att, utan att låta folkskolan komma i något beroende af allmänna läroverken, blott ställa så till, att fordringarna för inträdes-examen till allmänna läroverken motsvaras af något stadium i folkskoleundervisningsplanen. Om vi se efter i normalplanen för folkskolan, hvilket detta stadium skulle vara, så inträffar detta just vid den tidpunkten af tio års ålder, då språkundervisningen bör börja. Om man dervid undantager, att första klassen i allmänna läroverken redan läst tyska språket, så är jag fullt öfvertygad om, att i den normalplan för våra folkskolor, som utgafs år 1890 och som föreskrifver, hvad som der i andra åldersklassen skall vara genomgånet, så är detta med undantag af tyska språkets läsning nästan mer än som läses i första klassen i allmänna läroverken.

Trots hvad statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade derom, att folkskolorna på landet icke skola kunna gifva en sådan undervisning, så vågar jag likväl påstå, med den erfarenhet jag har, att på landet såväl som i städernas folkskolor sådan undervisning redan lemnas, och det i allmänhet lika bra på landet som i städerna, och min erfarenhet deri är ej blott såsom skolråds-medlem utan äfven som fader, ty mina egna söner och barnbarn hafva gått i folkskolan, och jag ångrar ej detta; och jag har till och med funnit, att mången gång är den undervisning, som meddelas i folkskolan uti skrifning, innanläsning och räkning, bättre än den, som består i dessa ämnen uti de allmänna läroverken. Ty dessa lägga i första klassen icke så mycket an på dessa ämnen. Om man jemför kunskapsmättet hos pojkar i folkskolans nyssnämnda klass med lärjungarnes i de allmänna läroverkens första klass, är detta mången gång bättre hos de förra än hos de senare. Hvarför? Jo, därför att en folkskolelärare har genomgått en ordentlig undervisningsanstalt, seminariet, der han fått lära sig en ordentlig metod för att meddela undervisning i dessa ämnen, hvaremot lärarne vid de allmänna läroverken icke inhemtat någon dylik undervisningsmetod. Desse lärares profärskurs utgör icke något, som kan bibringa dem metod i att undervisa mindre barn. Det är dessutom ett slöseri med penningar och krafter att i första klassen, der endast små-

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

barn gå, använda dessa många och dyra lärare, då den undervisning, som de meddela, kan åstadkommas lika bra och för bättre pris på annat sätt. För min del är jag fullt öfvertygad derom, att vi skulle göra både barnen och elementarlärarne nytta och gagn, om inträdesexamen till den nuvarande andra klassen, den blifvande första, vid de allmänna läroverken sattes i samma proportion med de ämnen, som genomgåts i folkskolans andra klass enligt normalplanen. Med den undervisning, som våra folkskolelärare fått, kunna de mycket väl fylla de i normalplanen upptagna fordringarna på undervisning i de ifrågakommande ämnena, så att den kan läggas till grund för inträdesexamen i allmänna läroverken. Kan folkskolan i detta fall fylla platsen för elementarläroverkens första klass, så vet jag icke, hvarför man skall använda den dyrbara attiralj, som nu användes för de små barnen i allmänna läroverkens lägsta klass.

Jag skall icke, fastän jag har ordet, upptaga herrarnes tålomod med att ingå i någon framställning eller försvar af den motion, jag framlagt, eftersom utskottet förklarar, »att det föreställt sig, att Riksdagen icke kan vara beredd på att antaga grunder för undervisningens ordnande, hvilka i så hög grad skilja sig från dem, som gjort sig gällande i den bestående organisationen af de allmänna läroverken». Men jag är det oakadt fullt öfvertygad derom, att vi i en icke aflägsen framtid skola tvingas gå derhän att inrätta de allmänna läroverken till en skola för att gifva den allmänna medborgerliga bildningen, den för alla gemensamma och nödvändiga bildningen, och derjemte låta inrätta en eller annan skola — man må nu kalla den gymnasium eller använda något annat namn, i fall man rådes för att gå tillbaka och använda ett namn, som vi förut begagnat.

Det är väl — jag vågar använda ett skarpt ord — en galenskap att hafva så många läroverk, som vi hafva, för 600 barn, hvilka årligen gå igenom de öfre klasserna. Om 7:de klassen deremot blifver afskaffad, såsom jag föreslagit, skall antalet icke ens uppgå till 600, ty de fleste skola under sådana omständigheter gå ut i lifvet efter genomgående af skolans sjetta klass. Föräldrar skola då icke låta sina barn gå i skolan längre än till dess barnen genomgått 6:te klassen, hvarför det kanske icke ens blir 300 kvar i de blifvande gymnasierna, och till detta antal torde de 4 gymnasierna vara alldeles tillräckliga, äfven om alla, som under nuvarande förhållanden gå i 7:de klassen, skulle fortsätta vid gymnasierna, hvilket jag anser ej komma att ega rum, helst om, såsom jag föreslagit, genomgåendet af skolans 6:te klass skulle berättiga till att söka en hel mängd tjänster, som ej fordra vetenskaplig underbyggnad. Nu skola emellertid alla dessa 7:de klasser, båda afdelningarna, i skolorna finnas för ett fåtal ynglingar. Det finnes t. ex. nu skolor, som icke hafva mer än sju lärjungar i öfversta klassen. Icke kan väl sådant vara annat än slöseri med både penningar och lärarekrafter; och,

hvad värre är, gossarne hållas kvar på skolbänken, då de enligt sin ålder redan borde vara ute i sitt blifvande lefnadsyrke.

Som det emellertid nu icke kan leda till något resultat, då utskottet icke ens ansett motionen värd någon granskning, utan blott förklarar, att det anser Riksdagen icke vara beredd på att antaga dessa grunder, så vill jag blott hålla mig till den nu föredragna punkten och begagna tillfället att förklara, det jag för min del anser, att saken mycket väl kan ordnas, utan att folkskolan behöfver rubbas i sina funktioner. Man kan, såsom jag förut nämnt, ställa så till, att inträdesexamen vid de allmänna läroverken blifver jemförlig med andra åldersklassens undervisningsännen i folkskolan och ej innehåller hvarken mera eller andra ämnen än dem, som i andra åldersklassen i folkskolan meddelas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Persson i Vadensjö: Ett yttrande från herr Waldenström föranledde mig att begära ordet i denna fråga. — Mig syntes, att han uttalade väl mycket misstroende mot folkskolan. Jag är i detta fallet af en helt annan åsigt och vet icke hvad som gaf honom rätt att just framhålla denna skola, såsom icke varande sådan den borde vara i synnerhet på landet. Jag vill blott omnämna, att från den trakt jag är hafva under de senaste tjugu åren flere ynglingar gått direkt från folkskolan in i de allmänna läroverken. Dessa ynglingar hafva derjemte icke ingått i läroverkens första eller andra klass, utan alla hafva inkommit i tredje klassen. Denna omständighet synes mig utgöra ett ganska godt bevis derpå, att folkskolan på landet icke står så lågt, som herr Waldenström väl i sitt utmärkta föredrag ville låta påskina. På grund deraf tror jag också, att första klassen vid våra allmänna läroverk borde med lätthet kunna indragas. Särskildt vill jag påpeka, att desse ynglingar, som från folkskolan ingått i de allmänna läroverken, icke i någon mån hafva under sin studiebana kommit att stå efter sina kamrater der, utan utgått från läroverket med lika höga betyg som desse.

På dessa skäl, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag i nu föredragna moment.

Herr Hammarlund: Jag har blifvit väsentligen förekommen af herr Lyttkens i hvad jag tänkte säga, då jag begärde ordet. Han har nemligen på ett som mig synes öfvertygande sätt visat, hvilket slöseri som nu existerar på undervisnings område. Jag skall därför inskränka mig till att besvara några af de anmärkningar, som herr Waldenström framkastade mot det föreliggande förslaget.

Han sade, att det skulle skada folkskolan och äfven de allmänna läroverken, om man vidtog den ifrågavarande reformen. Hvar och en skola har sin särskilda uppgift att fylla, menade han, och derest

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

man nu beslöte sig för den föreslagna indragningen af första klassen i de allmänna läroverken, så skulle man sedan icke kunna vidtaga någon ändring i undervisningsplanen för folkskolan. — Men mening är ju icke, att man skall vidtaga den ringaste ändring i afseende å folkskolans plan eller mål. Deremot skulle man vidtaga ändringar i inträdesfordringarna till de allmänna läroverken och rätta dessa fordringar efter hvad som läses i folkskolan, och icke tvärtom.

Nu invänder måhända någon, att läroverken härigenom skulle skadas. Men den undervisning, som meddelas på det lägre stadiet i skolorna, är af väsentligen samma art i de allmänna läroverken som i folkskolorna. För närvarande är just felet det, att det icke finnes någon samverkan dem emellan. Och det är detta som vållar den öfverårighet, som här talas så mycket om. I vissa ämnen läses i folkskolan mer, än som fordras på motsvarande stadium i de allmänna läroverken, i andra ämnen deremot mindre. Jag hemställer, huruvida det verkligen kan skada ynglingarne, att de få inhemta sina första kunskaper i folkskolan i stället för i de allmänna läroverken.

Herr Waldenström framhöll vidare, att det påståendet, att första klassen i läroverken egentligen icke är något annat än en folkskola för bättre mans barn, icke är riktigt. Till stöd härför framhöll han, att i denna klass sutte äfven arbetares barn. Ja, detta är nog riktigt beträffande de städer, i hvilka finnas allmänna läroverk. Men huru många barn till arbetare från landsbygden finnas väl i de allmänna läroverkens lägsta klass? Jag skall i detta afseende be att få påpeka, att af lärjungarne i samtliga dessa läroverks första klass äro endast 24,5 procent från annan ort, än der läroverket är beläget (vid de femklassiga läroverken t. o. m. endast 22,5 procent). Detta antal är naturligtvis hufvudsakligen bättre mans barn från den kringliggande landsbygden. I andra klassen ökas antalet barn från annan ort till 27 procent, i tredje klassen till 31 procent. Således är ännu i tredje klassen icke en tredjedel af lärjungeantalet från annan ort än den, der läroverket är beläget.

Det är först derefter, när vi komma till fjerde och femte klasserna, som det visar sig ett något allmänare behof af s. k. allmänna läroverk. I femte klassen äro omkring 49 procent af hela lärjungeantalet från annan ort. Således: ända upp till sjette klassen är det ännu icke hälften af lärjungeantalet, som är från annan ort än den, der läroverket är beläget; skolan är ännu väsentligen afsedd och till gagn för läroverksstaden.

Först från och med sjette klassen är det, som allmänna läroverket icke blir af hufvudsakligen lokal betydelse. I sjette klassen är lärjungeantalet från annan ort 54 procent, och i sjunde klassen är det 58 procent.

Dessa siffror synas mig otvetydigt visa, att det påståendet är rätt, att de nedre klasserna i allmänna läroverket väsentligen ingenting annat äro än en folkskola för den ort, der läroverket är be-

läget, eftersom nämnda klasser begagnas af så litet antal barn från andra orter. De barn från andra orter, som skola in i läroverket, begagna först folkskolan eller ock åtnjuta de privatundervisning. De skickas sedan till läroverket, i allmänhet först då de kunna vinna inträde i fjerde, femte eller sjette klassen.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Från statsrådsbänken har yttrats, att det är alldeles naturligt, att en nio års gosse kan föras fortare fram vid läroverken än vid folkskolorna. Jag bestrider rigtigheten af ett sådant påstående. I de städer, der det finnes allmänna läroverk, kan i regeln en nio års gosse föras lika fort fram i folkskolan som uti det allmänna läroverket. Om det verkligen skulle finnas något enstaka ställe, der så icke är förhållandet, bör det ligga de kommunala myndigheterna om hjertat att så utveckla folkskolan på den orten, att denna skola kan föra den nio-årige lärjungen lika fort fram, som han föres fram i de allmänna läroverken.

Det har vidare yttrats från statsrådsbänken, att det vore angeläget, att man började så tidigt som möjligt i de allmänna läroverken. Konsekvensen häraf blir den, att man i stället för att taga bort första klassen bör sätta till en eller flera klasser nedåt och låta lärjungarne börja i allmänna läroverket vid 8 eller 7 eller kanske 6 års ålder — blott därför att föräldrarna tänka, att gossen *möjligen* en gång i framtiden skall taga studentexamen.

Då nu förhållandet är det, att icke mer än en fjerdedel af samtliga lärjungar, som gå i de allmänna läroverken, komma fram så långt som till studentexamen — mer än halfva antalet lärjungar försvinna redan, innan de nått gymnasiet; fjerdedelen redan efter att hafva genomgått allenast de tre lägsta klasserna — och då således läroverken redan nu till största delen befolkas af sådana, som icke skola fram till universitetet, synes det mig icke alls kunna skada, om undervisningen så anordnas, att den stora massan af lärjungar kan draga nytta af den, att de sålunda få en undervisning, som är afpassad efter det praktiska livets behof. Och då en sådan kan på det lägre stadiet meddelas lika väl i folkskolorna som i de allmänna läroverken, och då jag derjemte tror, att den ifrågasatta reformen är både för folkskolorna och för de allmänna läroverken gagnelig, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som deri föreslagits af herr Olof Jonsson.

Herr Höjer: Herr talman, mine herrar! Herr Waldenström började sitt anförande för en stund sedan med att tala om, huru som han här i kammaren vid 1890 års riksdag uppträdte mot ett likadant förslag som det nu framlagda och yrkat afslag på en framställning om första klassens indragning samt sedan den dagen och den timmen icke förändrat åsigt i deuna fråga. Ja, mine herrar, detta kan jag för min del till fullo intyga. Jag har flere gånger mycket noga och med mycken andakt gått igenom herr Waldenströms anförande, det, som han höll här i kammaren för två år

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

sedan; och jag hörde mycket uppmärksamt på hvad han sade här för en stund sedan. Och jag kan intyga, att han år 1890 sade det allra mesta af hvad han sagt i dag, alltifrån historien om kyrkostämmorna och ända till talet om landshöfdingen och hans kusk.

Jag vill för öfrigt säga, att hvad beträffar de skäl, som anförts för första klassens indragning, af statsutskottet i dess utlåtande först och utaf herr Berg sedan, så får jag för min del gifva dem fullt vitsord, äfven med det *videtur* som dessa skäl fått af herr Waldenström, när han sade sig anse dem vara endast fraser eller icke sant. Jag kan för öfrigt icke hjälpa, att jag anser det vara alldeles riktigt, att folkskolan skall vara en bottenskola för den allmänna undervisningen. Jag får erkänna för herr Waldenström, att jag håller på det der ordet *bottenskola*, som jag vet icke behagar honom. Jag har icke yttrat detta ord på något folkmöte; men jag yttrar det i dag i Riksdagens Andra Kammare. Jag anser, att folkskolan bör vara en bottenskola, och att derpå bör uppföras en öfverbyggnad, enligt min tanke af det slag, som jag antydde under förmiddagens debatt, man må sedan kalla öfverbyggnaden borgareskola, realskola eller hvad som helst. Jag kan försäkra herr Waldenström, att denna skola skulle till sina kurser och till sin undervisning blifva något helt annat än den skola, som för öfver 30 år sedan förenades med de dåvarande gymnasierna. Jag kan för öfrigt icke inse annat, än att det är ett ödande af penningar och krafter, att staten underhåller en så att säga parallelism i våra lägre undervisningsanstalter. Ty herrarne må säga hvad herrarne vilja, men jag kan icke finna annat, än att det är samma slags skola, folkskolan, som är en skola för de fattige, de mindre bemedlade, och de lägsta klasserna vid våra elementarläroverk, som äro en folkskola för de bättre lottade klassernas barn. Jag ber herr Waldenström om ursäkt för, att jag säger detta; men det är så, att det är egentligen för de bättre lottade klassernas barn, som de lägsta klasserna vid våra elementarläroverk finnas till. Jag tror, att vi endast skola behöfva gå igenom några kataloger eller förteckningar öfver lärjungarne vid våra folkskolor å ena sidan och vid våra läroverks första klasser å andra sidan, för att vi skola finna, att den allra drygaste delen af alumnerna i läroverkens nedersta klasser är kommen från de s. k. bättre samhällsklasserna. Jag är således alldeles principiellt af den åsigt, att vi förr eller senare måste till folkskolorna öfverflytta den undervisning, som nu meddelas till en början i den lägsta klassen af våra läroverk. Och likaså är det min öfvertygelse, af skäl, som förut blifvit anförda och som jag icke nu vill trötta kammaren med att upprepa, att detta blefve till förmån för folkskolan och åtminstone icke till någon skada för de allmänna läroverken, om blott höga vederbörande såge till, att vid en ny indragning af första klassen det icke ginge såsom förra gången, då reformen blef någonting helt annat, än hvad den från början var ämnad att blifva.

Det enda, som hos mig skulle väcka tvekan, skulle vara oviss-

heten derom, huruvida folkskolan i sitt *nuvarande* skick verkligen är kapabel att lemna den undervisning, som de allmänna läroverken lemna i sin lägsta klass, bortsedt från undervisningen i tyska. Jag är ju sjelf icke folkskolans man, utan får lof att taga reda på folkskoleförhållanden ur böcker eller meddelanden af förståndige män, hvilka äro mera hemmastadda i dessa förhållanden än jag. Och till följd af de upplysningar, jag sålunda fått, har jag icke någon den allra ringaste tvekan att, om det så vore i detta nu, taga och öfverflytta den undervisning, som nu meddelas i våra läroverks första klass, med undantag af undervisningen i tyska, till folkskolan.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Men jag har likväl ett *men* att göra, herr talman! Om en öfverflyttning utaf första klassen i våra elementarläroverk skall ske, så är det af pedagogiska skäl alldeles nödvändigt, att det icke sker förr åtminstone, än latinet blifvit uppflyttadt i sjette klassen. *Utaf pedagogiska skäl*, mine herrar! Det synes mig nemligen vara alldeles orimligt, att vi skola låta pojkarne börja med tyska språket i nuvarande andra klassen för att låta dem hålla på dermed endast i två år och derefter i fjerde klassen låta dem börja med latin, i femte klassen med franska och i sjette med grekiska eller engelska. En så hastig succession i språkundervisningen är af pedagogiska skäl alldeles orimlig.

Jag är till den grad öfvertygad derom, herr talman, att jag skall bedja att få yrka bifall till statsutskottets förslag, men så formuleradt: »att Riksdagen, med anledning af herrar I. Månssons, Fr. Bergs och Hammarlunds samt I. Lyttkens' motioner, måtte för sin del besluta, att, *under förutsättning att latinets inträde i läroverken uppskjutes till nuvarande sjette klass*, nuvarande första klassen vid samtliga högre och femklassiga läroverk indrages» o. s. v. Och får jag, herr talman, anhålla om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Ola Bosson Olsson: Herr talman! Det har allt sedan det nuvarande statsskickets införande alltid varit denna kammares sträfvan att få vår nuvarande folkskola till en bottenskola för läroverken. Detta sträfvande har hittills i mycket ringa grad krönts med framgång. För en del år sedan togs visserligen den dåvarande första klassen i läroverken bort. Men min tanke är, att äfven den nuvarande första klassen utan skada kan tagas bort från läroverken. Det schema, som användes i läroverken för både första, andra och tredje klass, går icke ut på, att högre kunskapsmått skall bibringas än det, som kunnat inhemtas af dem, hvilka utexamineras från folkskolan — med undantag likväl af tyskan. Fränsedt sålunda tyska språket, läses i folkskolan betydligt högre kurser i både kristendom, geografi, historia, naturlära och matematik än i läroverkens första klass. Och fränsedt tyska språket, har mången yngling, som utexamineras från folkskolan, mycket större kunskaper, än som fordras i både första, andra och tredje klasserna.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

Det är på dessa skäl, som jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Herrar Nilsson i Skärhus och Anderson i Hasselbol förklarade sig instämma i detta yttrande.

(Forts.)

Herr Winkrans: Jag hade icke ämnat yttra mig rörande denna fråga, som så ofta förekommit till behandling i kammaren och hvari jag så ofta förut talat. Men på grund af de anmärkningar, som gjorts, anser jag mig skyldig att nämna några ord.

Jag har såsom lärjunge bevistat folkskola i minst fem år, och jag har sedan en lång tid varit medlem af en folkskolestyrelse, som haft öfverinseende öfver ett stort antal lärjungar och lärare i folkskolor. Från båda dessa verksamhetslag har jag haft kärlek till denna institution och ur båda dessa synpunkter gläder det mig, att intresset för folkskolan är så stort, som det verkligen visat sig vara, att döma särskildt af de yttranden, som fälts under diskussionen här och af hvilka man kan sluta till något, som jag för öfrigt redan förut vetat, nemligen att folkskolan i hela vårt land omfattas med ständigt stigande välvilja. Hvad särskildt beträffar den kommun, som jag tillhör och som i allmänhet icke brister i fullgörandet af en kommuns skyldigheter, får jag säga, att han lyser i detta fall. Så fort det är fråga om ett anslag till folkskoleväsendet, beviljas det utan tvekan, och till och med då det gått att anlägga och inreda dyrbara skolhus, som hvarterdera kunuat uppgå till ett par hundra tusen kronor, hvarvid äfven afsetts att få detsamma inrättadt på ändamålsenligaste sätt, för att det bekvämligen skulle kunna taga emot dessa folkskolebarn, har man nära nog utan diskussion beviljat anslaget. Det kan hända, att samma kommun tvekat, då det varit fråga om anslag åt de allmänna läroverken, men den tvekar icke, när det gäller att främja folkskoleväsendet.

Om denna kärlek är intet annat än godt att säga. Men utaf denna kärlek, huru stora förhoppningar den än må ingifva, följa icke alla de slutsatser, man tyckes vilja draga deraf. Den gör sålunda icke de öfriga läroanstalterna öfverflödiga. Mine herrar, vi behöfva dem nog allesamman. Vi behöfva intressera oss för alla våra läroanstalter, folkskolorna, de allmänna läroverken, specialskolorna, universiteten och öfriga. Ty på dem och deras förträfflighet beror i högsta grad och i första hand vårt folks framtid. Äro de dåliga, kan man icke begära, att det uppväxande släktet skall blifva ett godt släkte, utan tvärtom har man då all anledning att antaga motsatsen. Derfor är det en ära för vårt folk, att vi i detta fall uppoffra jernförelsevis måhända mera, än de flesta andra kulturfolk. Detta är, som sagdt, en ära för vårt folk, och må det också framgent få vara det!

Nu säger man, att dessa skolor, folkskolan och de allmänna läroverken, ändock gå i viss grad parallelt med hvarandra. Det

kan synas, som om det i enstaka fall egde rum. Vore det så, att vi lagstiftade endast för Stockholm, så ha de herrar, som i dag uppträdt hufvudsakligen på stockholmsbänken, kanske rätt i den teori, som de förfäktat, att nemligen folkskolan kunde vara en botenskola för de allmänna läroverken o. s. v. Men skulle verkligen denna teori utan men för den allmänna bildningen låta tillämpa sig? Ja, möjligen i Stockholm för de lärjungar, som i hufvudstadens folkskolor fått sin bildning. I Stockholms folkskolor har nemligen en lärare i medeltal blott 34 lärjungar att undervisa, och dessa 34 stå alla på en och samma ståndpunkt. Det är klart, att för en sådan intelligent lärarecorps som i allmänhet den stockholmska är, då de flesta lärare söka sig dit, sådant låter sig genomföra. Men vi lagstifta icke endast för Stockholm, utan äfven för hela landet, och tyvärr är icke förhållandet öfver allt lika med Stockholm. Till och med i den kommun jag tillhör uppgår lärjungeantalet i hvarje klass, som en lärare har att undervisa, till 49 à 50 i medeltal; och se vi på landsorten i allmänhet, finner man i de berättelser, som äro lemnade, att 1890 var i de fasta folkskolorna medeltalet i hvarje klass 55 och i de flyttande 67. Besinnar man nu hvad som äfven nyss upplystes från statsrådsbänken eller att af våra 4,513 fasta folkskolor endast 111, d. v. s. två och en half procent, hafva lyckan att kunna hafva en lärare för hvarje klass, då således en lärare har blott en årsklass, så är det klart, att om man skulle tillämpa denna teori för landet i dess helhet, skulle det blifva en förlust både för folkskolan och de allmänna läroverken, och jag vet knappast för hvilken institution förlusten skulle blifva störst. Om en lärare har 67 lärjungar att undervisa — jag har af den sista statistiken sett meddeladt, att i Blekinge en lärare haft 72 lärjungar och på somliga ställen ända till 99 — måste han naturligtvis dela dem på olika klasser och taga dem på olika tider. Men om han nu skulle försöka åstadkomma för dessa en sådan undervisning, som ersätter det allmänna läroverkets första klass, jemte det att han söker rycka fram dessa 55 eller 67 till besittande af en sådan bildning, att de, när de sedermera utgått från skolan, hafva medel att kunna tillägna sig den odling åtminstone, som är meddelad på svenska språket, har han en så hög uppgift, att hans tid icke kan och icke bör tagas i anspråk för att drifva fram en eller annan begåfvad lärjunge, som vill söka inträde i de allmänna läroverken, åtminstone icke på samma tid som han har att skaffa med de andra. Herr Höjer, som har läst protokollen för de förra öfverläggningarna i detta ämne, finner kanske, att jag i likhet med herr Waldenström sagt detta förut, nemligen att jag har sjelf sett ett sådant fall förekomma. Jag har sjelf varit objekt för ett dylikt tillvägagående, i det att läraren sysselsatte sig med mig ensam, oaktadt han hade 300 barn att undervisa. Detta kan icke vara nyttigt, och den sociala vinst, man räknar på deraf, att alla skulle känna sig såsom kamrater och lika berättigade medborgare, om de få sin grundläggning i samma botten-

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

skola, kommer att blott blifva en vacker teori, jag vill icke säga fras, ty herrarne tro på riktigheten af sin åsigt. Men eder afsigt kommer icke på detta sätt att utan oerhörda kostnader uppnås; ty följden kommer att blifva den, att de som ha råd skola sätta sina barn i privatskolor, om första klassen strykes bort. Tvärtemot att förändringen skulle verka i demokratisk riktning, skulle den komma att verka i aristokratisk.

Det har nämnts, att de 600 lärjungar, hvilka utgå från sjunde klassen till universiteten, hafva varit ganska dyra. Ja, den högsta bildningen är ganska dyr, men oaktadt den är dyr, måste vi hafva sådana män, som kunna uppbära den högsta bildningen och hvilkas vetenskapliga insigter och sträfvanen sedermera kunna komma oss öfriga, som icke haft tillfälle eller förmåga att gå så högt, till godo. Den högsta bildningen har, oaktadt den är dyr, sin utomordentligt stora vikt och betydelse för landet. Vi kunna icke kasta bort den, äfven om den är dyr.

För de allmänna läroverken skulle det sålunda bestämdt vara en förlust, om den nuvarande första klassen indroges, och jag säger detta icke endast på grund af den erfarenhet jag har från 1869, då detsamma skedde. Då sade man, att det icke skulle blifva någon förlust, men utan att man visste ordet af, sjönk nivån. Det blef icke första klassen som ströks, utan det blef den högsta. Det skulle blifva så nu, i synnerhet skall den, som har med detta praktiskt att göra, finna, att så blir förhållandet. Jag föreställer mig nemligen, att äfven om man säger, att hvad som nu fordras för inträde i den andra klassen skall komma att fordras för inträde i den nya första, skall man finna, att i verkligheten ställer det sig icke så. Jag vill i förbigående taga ett exempel. Till en klass, som bör omfatta 30 lärjungar, sökes inträde af 30; af dessa befinnas endast 10 eller 15 verkligen hafva de kunskaper, som lagen föreskrifver. Hvad är då att göra? I de större städerna inträffar icke detta ofta, ty der komma flera sökande, än det finnes platser. Men i de mindre städerna förekommer det ganska ofta. Läraren ser då ofta, med eller mot sin vilja genom fingrarna och tager de bästa af dessa 30, men dessa bästa äro kanske alltför klena. Jag tror icke, att vår undervisning skulle i någon mån vinna af detta arrangement. Den vinst, som skulle blifva i socialt och demokratiskt hänseende, kan sättas mindre än noll. I ekonomiskt afseende skulle vinsten, såsom det blifvit påvisadt, utgöra något mer än 100,000 kronor för statsverket, men den vinsten tror jag icke vore synnerligen att sträfva efter, utan skulle visa sig på det stora hela som förlust.

Då jag fortfarande hyser dessa åsigter och älskar både folkskolan och de allmänna läroverken, önskar jag, att hvardera må få sträfva att på det sätt uppfylla sin pligt, att det blir till det bästa för det mål, som blifvit dem satt, och dermed verka för samhällets bästa. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Med herr Winkrans förenade sig herr Östberg.

Herr Fr. Berg: Jag skall be att få svara några ord på anförandet från geflebänken. Det gick genom detta ett omqvåde, som jag verkligen icke tyckte lät så särdeles bra. Anförandet var affattadt ungefär efter följande formulär: »Herr Berg har sagt det och det, men *det är icke sant*». Jag skulle gerna sett, att detta omqvåde: »det är icke sant» som nu återkom så ofta, kunde ha sagts, om möjligt, i en något mera human ton.

Herr Waldenström påstod, att det icke var sant, att enligt de enda beräkningar rörande medelåldern, hvilka jag kände till, det endast fans en skilnad på ungefär $\frac{2}{10}$ år mellan dem, som söka inträde från folkskolan, och dem, som komma från andra håll. Men jag kunde icke, oaktadt jag följt hans anförande med den mest spända uppmärksamhet finna, att han *sjelf* uppgaf några *andra* medeltals-siffror för dessa båda kategorier af lärjungar än den jag hade anført, och då finner jag det märkvärdigt, att han kunde så bestämdt säga: det är icke sant, det der. — Hvad för öfrigt den öfverklagade »öfverårigheten» hos folkskolans lärjungar beträffar, skall jag be få anförda några ord, som yttrades 1890 af dåvarande ecklesiastikministern, och som jag för min del finner synnerligen träffande. »Hvad betyder det väl», sade han, »om någon som inträder i skolan har högre ålder än den normala? Det händer ofta, att de, som äro hvad man kallar öfveråriga vid inträdet, snart taga fatt de andra till följd af den *mognad*, hvarmed de börja sina studier.»

Talaren på geflebänken förnekade vidare, att det finnes någon som helst *social* åtskilnad mellan de allmänna läroverken å ena sidan och folkskolan å den andra, och han hänvisade till, att i första klassen finnas barn äfven af småfolket. Detta var nu ingen nyhet; det känner jag mycket väl till. Men jag talade på grund af den personliga erfarenhet jag har om föräldrars sätt att resonnera. Det händer mycket ofta, då man vänder sig till välbergade föräldrar och frågar dem: »hvarför satte ni icke edra barn i folkskolan, då ni icke i alla fall vilja ha dem till studenter, utan blott vilja hålla dem ett par år i läroverken» — det händer då mycket ofta, säger jag, att man får till svar: »nej, icke kan man väl låta dem gå tillsammans med *sådana der* barn». Detta är något, som man ofta hör. Må talaren på geflebänken icke ånyo svara mig: »det är icke sant, det der», ty det *är* sant; jag och mina kamrater ha hört det upprepade gånger.

Herr Waldenström talade vidare om det intresse för folkskolan, som visade sig på kyrkostämmorna. Han sade, att blott de *bemedlade* infunno sig på dessa, då det var fråga om folkskolans angelägenheter; de *fattiga arbetarne*, dem såg man deremot icke till. Härpå svarar jag: är det då verkligen något att undra på, om arbetarne icke synas till der? För det första ha de ju rakt ingen *tid* att komma på dessa stämmor. Åtminstone är detta fallet i Stockholm. De kunna väl rimligtvis icke försumma arbetet för sitt dagliga bröd för att sitta några timmar på kyrkostämman och deltaga i dess förhandlingar. Sådant kan man sannerligen icke fordra. Vidare är

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk. det helt naturligt, att arbetarne icke komma dit, eftersom de, som bekant är, icke ha någon rösträtt, i alla händelser ingen som *beder* något. När alla ärenden på kyrkostämman afgöres af de rike, är det alldeles lönlöst, att personer, som på sin höjd ha en enda röst, komma dit. Detta är, som sagdt, mycket lätt förklarligt.

(Forts.)

Detta af herr Waldenström antydda förhållande är ju dessutom ytterligare ett skäl, som talar till *förmån* för att göra folkskolan till bottenskola. För närvarande är det så, att de föräldrar, hvilka hafva barn i folkskolan, mestadels icke öfva det minsta inflytande på denna skolas angelägenheter, detta dels emedan de icke hafva någon rösträtt att tala om, dels emedan de icke sjelfva erhållit den bildning, som fordras, för att de skulle kunna sätta värde på bildning för sina barn. De enda åter, som ega rösträtt i kommunala angelägenheter, och de enda, som hafva något egentligt begrepp om bildningens nytta, äro just sådana, som icke hafva sina egna barn i folkskolan.

Det *kan* då icke gerna stå till på bättre sätt med folkskolan än det för närvarande gör, och det är just af denna orsak, som det går så oändligt långsamt framåt med denna skolas utveckling, som tyvärr ännu är fallet.

Talaren på geflebänken ordade vidare — och detta var väl hans hufvudskäl — om den olika *uppgift*, som folkskolan har gent emot allmänna läroverket. Dessa båda skolarter skulle, menade han, hafva olika *mål* och vara olika till sitt *väsende*. Från den förra debatten i nu föreliggande fråga, den vid 1890 års riksdag, erinrar jag mig mycket lifligt — jag var nemligen åhörare till denna debatt, ehuru icke här nere i kammaren — att herr Waldenström då påstod, att när han tager emot sina lärjungar i tredje klassen, så tager han genast skarpt sigte på studentexamen och går rakt på densamma. När sedan en talare vände sig mot detta hans yttrande, så fullständigade han detsamma derhän, att *om* han finge taga emot lärjungarne redan i första klassen, så skulle han äfven *då* taga skarpt sigte på studentexamen och marschera rakt derpå. Jag tror mig kunna försäkra, att *om* han verkligen så gör, så begår han ett stort pedagogiskt misstag. Han vet antagligen mycket väl, att blott en fjerdedel af de lärjungar, som sitta i första eller andra klassen, någonsin komma fram till studentexamen, och att ännu färre sedan fortsätta vid universitetet. Huru kan man under sådana förhållanden anse sig hafva rätt att anlägga hela sin undervisning efter ett mål, som näs blott af mindretalet? Bättre vore väl då, om lektor Waldenström afpassade sin undervisning efter *allas* behof, helst som han ju omöjligen på förhand kan veta, *hvilka* af de små tioåringarna, som äro beqväma för den »lärda» vägen. Om han väntade, till dess lärjungarne blefve 14 à 15 år, så kunde han möjligen se, hvilka som skulle hafva nytta af speciel förberedelse för studentexamen, och då kunde han med rätta taga skarpt sigte derpå, men icke förr. Förfar han

på det af honom uttalade sättet, så begår han ett kapitalt misstag i pedagogiskt afseende.

Samma talare hade vidare ett yttrande om »folkmöten» och om »slagord». Detta påminner mig om ett märkvärdigt slagord, som han sjelf kom med under debatten vid 1890 års riksdag, då han be-tecknade hela detta yrkande om folkskolan som bottenskola såsom ett nymodigt påfund, en modern »glosa», och han hånade då mycket »det bottenlösa uttrycket bottenskola». Det fögnar mig, att han icke i afton kommit tillbaka till detta slagord. Ty jag frågar: hvarifrån stammar detta »nymodiga» yrkande? Jo, från den man, som hela den civiliserade världen, lektor Waldenström inbegripen, vördar såsom grundläggare af den pedagogiska vetenskapen: Johan Amos Comenius. Det är just icke så värst nymodigt, ty det framställes första gången år 1627 i det arbete, som på en gång utgör grundvalen för all följande pedagogik, och der äfven grundritningen till folkskolan första gången framlades. Det var samme man, hvars trehundraåriga minne man firade för knappt en månad sedan, och det är kanske i friskt minne af *den* saken, som herr Waldenström icke i afton återkommit med de orden. Och jag vill påstå, att just detta kraf på folkskolan såsom bottenskola går såsom en röd tråd genom hela den pedagogiska utvecklingen från Comenii dagar allt intill våra, och att när Andra Kammaren håller på denna fordran, så befinner den sig i fullständig öfverensstämmelse med hela den pedagogiska vetenskapen.

Herr Winkrans talade något om vådan af att en folkskollärare, som i sin klass hade barn, hvilka han visste skulle inträda i det allmänna läroverket, komme att egna en särskild omsorg åt dessa barn och försumma de öfriga. Ja, för en sådan farhåga kan det möjligen finnas någon grund under de *närvarande* förhållandena. Då en folkskollärare nu blir ombetrodd att handleda dylika barn, så måste han ju undervisa dem *särskildt*, nemligen i tyska, och då *kan* onekligen för honom den frestelsen ligga till hands, att han eignar särskild omsorg åt dessa lärjungar. Men om inträdesåldern vid läroverket sättes högre och det främmande språkstudiet uppskjutes, så blir undervisningen fullständigt *gemensam*, och då finnes icke den minsta anledning att läraren skulle sysselsätta sig särskildt med dem, hvilka hade inträdesexamen vid allmänna läroverket för ögonen. Dessas ifver skulle då genom exemplets makt snarare gagna än skada de öfriga.

Herr Waldenström: Ja, herrarne ropa på proposition, men det torde icke böra anses förmätet af mig, att jag upptager till besvarande något af det, som af den ene talaren efter den andre blifvit yttradt gent emot hvad jag tagit mig friheten att anföra.

Herr Höjer begynte sitt anförande med en skämtsam inledning, hvilken påminde mig om en liten episod, som förekommer i en af Xenophons skrifter. När Sokrates en gång var sysselsatt med att under-

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

visa sina lärjungar, infann sig en viss demagog vid namn Eutydemus. Sedan denne hört på en stund, sade han föraktligt: »Sokrates talar alltid detsamma och på samma sätt.» Då svarade Sokrates: »Min käre Eutydemus, huru stafvar du Eutydemus i dag?» Han stafvade upp det. »Huru ämnar du stafva det i morgon?» frågade Sokrates.

(Forts.)

Herr Persson i Vadensjö sade, att den folkskola, som var belägen inom den socken, han tillhörde, vore så bra, att gossar från densamma kommit in i tredje klassen af allmänt läroverk. Jag förstår icke detta; ty för att komma in i tredje klassen fordras ej så små kunskaper i tyska språket; och icke tänker jag, att de fått denna undervisning i folkskolan. Nej, den hafva de nog på ett eller annat sätt erhållit genom privat undervisning. För öfrigt vill jag alls icke tala något nedsättande om folkskolan; jag vill endast säga, att i allmänhet folkskolan icke är i stånd att på samma tid, som första klassen i ett allmänt läroverk nu gör, bereda en pojke för inträde i den nuvarande andra klassen.

Herr Hammarlund sade, att jag skulle hafva yttrat, att om man sammankopplade folkskolan med de allmänna läroverken på sätt, som nu är föreslaget, skulle man icke kunna vidtaga någon ändring i den enes eller andres plan. Herr Hammarlund hade hört miste, ty jag sade endast det, att man icke skulle kunna vidtaga någon ändring uti folkskolans plan, utan att detta skulle störande inverka på de allmänna läroverken, icke heller vidtaga någon ändring uti de allmänna läroverkens plan, utan att det skulle störa folkskolan. Detta är lika naturligt, som att man nu icke kan vidtaga en förändring af tredje klassen, utan att detta måste nödvändiggöra en förändring af första och andra klasserna och tvärt om. Men skulle detta vara helsosamt för folkskolan och de allmänna läroverken?

Jag sade vidare — och det håller jag fast vid — att våra allmänna läroverks första klass icke är någon folkskola för bättre mans barn. Den är en skola för *alle mans* barn. Det må vara att här i Stockholm i den första klassen af de allmänna läroverken sitta nästan uteslutande söner af bättre lottade föräldrar. I landsorten är det ingalunda så; ty der sitta alla folkklassers söner om hvarandra, och om till äfventyrs de bättre lottade barnen äro till antalet öfvervägande, så beror det derpå, att de allmänna läroverken hafva terminsafgifter, under det att folkskolor inga sådana hafva.

Det förvånar mig att höra sådana yttranden från personer, som i en motion yrkat, att terminsafgifterna skola sättas till 50 kronor i de tre första klasserna. En sådan anordning skulle nemligen vara ett absolut medel att få de första klasserna förvandlade till en skola för bättre mans barn.

Den afgift, som Andra Kammaren beslutat för undervisning i de allmänna läroverkens samtliga klasser, kommer verkligen, redan den, enligt mitt förmenande, att i viss mån göra de lägre klasserna i våra allmänna läroverk, och kauske i icke oväsentlig mån äfven de högre klasserna, till en skola för bättre mans barn. Men det är

nu något, som icke kan hjälpas; det är blott besynnerligt, att de, som framhållit det origtiga i att göra allmänna läroverket till en öfverklasskola, äro just de, som hafva yrkat på införande af denna afgift.

För öfrigt nämnde herr Berg, att det ju icke vore underligt, att mindre bemedlade menniskor icke infuna sig på kyrkostämmor, ty dels hafva de icke tid dertill och dels hafva de icke någon röst-rätt. Nå ja, det kan han hafva rätt uti; men hvad som är säkert, det är, att om våra arbetareskaror komme upp på kyrkostämman, då folkskolefrågor vore före, skulle de få höra, att de bättre lottade klasserna föra dessa skolors talan på ett sådant sätt, att de sjelfva med allt sitt intresse för folkskolan icke skulle kunna göra det bättre, äfven om de hade aldrig så stor rösträtt. Det är därför enligt min tanke alldeles icke riktigt att beskylla de bättre samhällsklasserna för bristande intresse för folkskolan, ty det är i alla fall de, som hafva drivit folkskolan fram till den ståndpunkt, som den nu intager.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid; jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen i enlighet med de gjorda yrkandena propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o) på bifall till densamma med den af herr Jonsson i Hof föreslagna förändring; 3:o) på bifall till herr Höjers ändringsförslag; och 4:o) på afslag å utskottets hemställan.

Herr talmannen förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till herr Jonssons i Hof ändringsförslag; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i mom. d) af punkten 10 i utlåtandet n:o 9, med den af herr Olof Jonsson föreslagna förändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är omförmälda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen utföll med 126 ja och 77 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med den af herr Jonsson i Hof föreslagna ändring.

Ang. indragning af första klassen vid högre och femklassiga läroverk.

(Forts.)

Mom. e).

Bifölls.

Punkten 1.

Mom. a).

Bifölls.

Mom. b).

Kongl. Maj:t hade föreslagit:

Ang. ombildning af åtskilda mindre läroverk m. m.

Med afseende på *mindre läroverks ombildning m. m.:*

att treklassiga allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Askersund, Sala, Sölvesborg, Trelleborg, Marstrand, Strömstad, Åmål, Filipstad, Skellefteå och Örnsköldsvik, tvåklassiga pedagogierna i Södertelge, Köping och Nora samt enklassiga pedagogien i Simrishamn må ombildas till mindre, allmänna läroverk med tre ämneslärare, under vilkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga och lämpliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor;

att under samma vilkor, som i föregående punkt nämnts, ett nytt mindre, allmänt läroverk med tre ämneslärare må upprättas i Motala;

att treklassiga allmänna läroverken i Alingsås, Falköping, Engelholm, Varberg och Arvika må ombildas till mindre, allmänna läroverk med fyra ämneslärare, under vilkor att vederbörande kommun åtager sig samma skyldigheter med afseende på undervisningslokaler och rektorsbostad, som föreslagits beträffande dylikt läroverk med tre ämneslärare;

att förslag å de lärjungar, som skola komma i åtnjutande af befrielse från den till statsverket ingående terminsavgiftens hela eller halfva belopp, må upprättas af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, en af vederbörande landsting och en af läroverksstadens kommunalstyrelse vald medlem, hvilket förslag derpå underställes eforus till pröfning och stadfästelse;

att lärarepersonalen vid ett mindre läroverk med tre ämneslärare må utgöras af: en rektor med en aflöning af 3,500 kronor, deraf 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, och ett ålderstillägg å 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor, jemte fri bostad; en adjunkt med vanlig adjunktsaflöning; en kollega med lön af 2,000 kronor jemte 2 ålderstillägg, hvarterda å 250 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring; en musikalärare med arfvode af 300 kronor; en gymnastiklärare med arfvode af 300 kronor och tjänstgöringsskyldighet af 4 timmar i veckan;

samt en teckningslärare med arfvode af 500 kronor och undervisningsskyldighet af 7 timmar i veckan;

att angående lärarepersonalen vid mindre läroverk med 4 ämneslärare må gälla samma bestämmelser, som vid läroverk med 3 ämneslärare med undantag deraf, att lärarepersonalen ökas med en adjunkt;

att rektorerna vid de i föregående punkter afsedda läroverken må tillsättas på förordnande under viss tid, och att samtliga lärare vid dylikt läroverk må vara förbundne att, derest läroverket upphör eller förändras, öfvertaga den tienstgöring vid läroverk, som Kongl. Maj:t kan finna skäl dem anvisa;

att lärarne vid de treklassiga allmänna läroverk och de pedagogier, som föreslagits till ombildning, må, intill dess ombildningen hunnit verkställas eller annorlunda varder bestämdt, åtnjuta de löneförmåner, som hittills till dem utgått;

att de mindre läroverken må inrättas enligt realliniens undervisningsplan med de ändringar deri, som på framställning af vederbörande kommunalstyrelse eller läroverkskollegium kunna af Kongl. Maj:t medgifvas; samt

att mindre läroverk må på framställning af vederbörande kommunalstyrelse kunna inrättas såsom samskola för gossar och flickor, och att i sådant fall Kongl. Maj:t må ega att — med undantag af rektorsbefattningen — utbyta de å läroverkets stat upptagne manlige lärare mot fast anställda ämneslärarinnor med en aflöning af 1,500 kronor, deraf 600 kronor tienstgöringspenningar, och två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tienstgöring, äfvensom att för undervisningens anordnande använda de å läroverkets stat härigenom besparade beloppen; allt under vilkor att vederbörande kommun åtager sig att gälda de kostnader, som för undervisningens uppehållande blifva erforderliga utöfver hvad läroverkets stat upptager och det särskilda statsbidrag, hvarom i nästa punkt förmäles; samt vidare

med afseende å behovet af särskildt statsbidrag till vissa mindre läroverk:

att bevilja ett förslagsanslag å 8,000 kronor, hvaraf bidrag må kunna lemnas till undervisningens uppehållande vid mindre, såsom samskola inrättadt allmänt läroverk, då det i läroverkets stat upptagna anslag visat sig icke vara tillräckligt för ändamålet; dock att berörda bidrag icke må öfverstiga det belopp, hvartill de till statsverket inflytande terminsafgifterna från läroverket under kalenderåret uppgått; och

med afseende å förändrade anordningar vid Jakobs femklassiga läroverk i Stockholm:

att profårskurs för blifvande lärare vid mindre läroverk med tre eller fyra ämneslärare må anordnas vid Jakobs läroverk, och att vid detta läroverk må för sådant ändamål inrättas en särskild afdelning, samt att till bestridande af kostnaderna härför må af reservationerna

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m. (Forts.)

å anslagen till de allmänna läroverken användas ett belopp af högst 14,200 kronor årligen; att lärjunge, som intagits vid den afdelning af Jakobs läroverk, der olika årsklasser undervisas tillsammans, må befrias från all terminsafigift.

I sammanhanhang härmed hade utskottet till behandling förehaf ett af herrar *Fr. Berg* och *Hammarlund* i tredje punkten af deras förut omnämnda motion (n:o 96 i Andra Kammaren) framställt förslag, att Riksdagen måtte, med förkastande af den nu framlagda regeringspropositionen rörande småläroverkens ombildning, hos Kongl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag angående upprättande af »mellanskolor» (»realskolor», »borgareskolor») enligt vissa i motionen angifna grunder.

Utskottet hemställde:

att hvad Kongl. Maj:t föreslagit med afseende dels på mindre läroverks ombildning m. m., dels å behovet af särskildt statsbidrag till vissa mindre läroverk och dels å förändrade anordningar vid Jakobs läroverk icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning häraf anförde:

Herr Wester: Ehuru jag icke har någon förhoppning om att kunna vinna ändring i utskottets enhälligt gjorda tillstyrkande i denna punkt, kan jag dock icke underlåta att yrka en sådan ändring och inlägga en gensaga emot den af utskottet använda motivering. Utskottet har såsom skäl för afslag å den kongl. propositionen om omändring af de lägre läroverken anført, att utskottet lika med 1882 års läroverkskomité ansåge, att dessa mindre läroverk borde förändras till kommunalskolor. Jag vill alls icke ingå i den pedagogiska sidan af saken eller på frågan om den undervisningsplan, som utskottet föreställt sig kunna införas i skolorna, emedan denna fråga nu icke föreligger. Men jag vill anmärka, att i anledning af läroverkskomiténs förslag infortrade Kongl. Maj:t yttranden bland annat från de städer, der dessa mindre läroverk funnos, för att höra, huru vida de vore villiga att acceptera detta förslag, så vidt nemligen dem rörde, eller i fråga derom att de skulle betala $\frac{1}{3}$ af kostnaderna för läroverken, och att de allra flesta städerna härpå svade nej.

Uti 1890 års proposition upptog dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet denna fråga till ompröfning och fann skäl hemställa, att läroverkskomiténs förslag i denna del icke borde af Kongl. Maj:t framställas till Riksdagen, hvilket af Kongl. Maj:t bifölls. Nu har, såsom sagdt, utskottet emellertid upptagit det, och jag vill endast sysselsätta mig med den del af frågan, der det gäller de

mindre städernas skyldighet att deltaga i kostnaderna för skolorna. Förslaget går derpå ut, att dessa städer skola med minst en tredjedel deltaga i aflöningen af skolans lärare. Detta synes mig orättvist och obilligt, dels därför att de större städerna, som hafva förmånen att ega fullständiga eller femklassiga läroverk, slippa att betala, utan få af staten allt hvad som åtgår, dels ock därför att det icke är endast gossar från de mindre städerna, som bevista deras läroverk, utan äfven gossar från den kringliggande landsbygden, och enligt min uppfattning finnes intet skäl, hvarför dessa städer skola lemna bidrag till undervisning åt laudsbygdens barn. Också torde det vara omöjligt att genomföra ett sådant förslag. Städerna, förut i detta ämne tillfrågade, hafva, åtminstone de flesta, svarat nekande; och jag är öfvertygad om att de fortfarande komma att svara nej. De göra det dels därför att de finna denna begäran obillig, och dels därför att de sakna förmåga att betala. Vi skola betänka, att våra små städer hafva en allt annat än lysande ekonomisk ställning, och att denna dertill blir sämre år för år. I följd af lättade kommunikationer och den strömning till de större städerna, som på grund deraf gör sig gällande, kommer handel och industriell verksamhet i de mindre städerna att allt mer aftaga. Deras finanser äro i detta nu icke i lysande skick, och de hafva verkligen icke tillfälle att åtaga sig kostnader, som belöpa sig årligen till 2,500 å 3,000 kronor. Detta belopp är, vi skola betänka det, i deras budget, som uppgår till tjugu- å tjugufemtusen kronor, en stor summa. Min tro är därför, att om Riksdagen beslöte sig för att komma in till Kongl. Maj:t med begäran att ordna saken sålunda och Kongl. Maj:t skulle, hvilket jag dock icke kan föreställa mig, acceptera ett sådant förslag, skulle det icke gå att genomföra. Följden blefve, att städerna svarade nej och skolorna finge dragas in.

Jag vet — och statsutskottet har i viss mån uttalat det — att meningen med detta förslag är att hindra fortvaron af en mängd smärre skolor, som hafva så litet antal lärjungar, att staten icke bör underhålla skolorna. Häri vill jag till fullo instämma med utskottet. Är frekvensen i en skola så ringa, att den icke kan vara af verkligt behof för orten, då bör skolan indragas. För min del skulle jag anse det riktigt, att de skolor, der antalet lärjungar under 5 å 10 år i medeltal icke uppgått till 30 eller annan lämplig ansedd siffra, indragas. Men der skolorna äro så betydande, att staten anser sig böra lemna bidrag till dem, der bör staten bestå hela kostnaderna, vare sig de äro belägna i större eller mindre städer.

Det skulle väl icke vara så farligt att acceptera utskottets förslag om afstyrkande af omregleringen och låta frågan derom hvila ett år eller så, så vidt icke dermed vore förknippadt något annat, nemligen afstyrkande af regeringens förslag om lönereglering för lärarne i de mindre skolorna. Kammaren har under vissa vilkor beslutit en lönereglering för lärarne vid de fullständiga och femklassiga läroverken. Vinner detta Första Kammarens och regeringens

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.

(Forts.)

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.

(Forts.)

bifall, blir den regleringen genomförd. Men skulle nu utskottets hemställan i denna del jemväl bifallas, så sker enligt min mening en uppenbar och upprörande orättvisa, i det att lönerna regleras för lärarne i de större skolorna men icke för lärarne i de mindre. En sådan lönereglering kan, i det läge frågan nu har, icke ske annorlunda än tillsammans med en omreglering af sjelfva läroverken på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. Då utskottet icke haft något att i sak erinra mot Kongl. Maj:ts förslag till omreglering utan endast undanskjutit frågan, därför att utskottet ansett ett nytt slags skolor böra inrättas, tillåter jag mig att, med afslag å utskottets hemställan i nu föredragna mom. b) med afseende å omregleringen af läroverken, yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit i statsverkspropositionens 9:de punkt under mom. d) med afseende på mindre läroverks ombildning m. m.»

Herrar *Broström*, *Zotterman* och *Redelius* förklarade sig instämma med herr *Wester*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Gilljam* yttrade: Herr talman, mine herrar! Det ärende, som nu förekommer till behandling, intresserar mig på det lifligaste och jag skulle hafva rätt mycket att säga i denna fråga, men lofvar dock med afseende å den långt framskridna tiden att fatta mig så kort som möjligt, äfven med fara att framställningen blifver ofullständig.

Innan jag öfvergår till sjelfva frågan, ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på ett yttrande, som finnes på sidan 37 i utskottets utlåtande, hvilket ådragit sig min stora förvåning. Utskottet säger der vid kritik af 1891 års skolkomités förslag till läroverksstadga: »att, om krafven derpå att undervisningen inom läroverkens fem lägsta klasser måtte erhålla en praktisk riktning samt afse meddelandet af ett afslutadt helt af kunskaper, lämpadt för deras behof, som vid konfirmationsåldern utträda i det praktiska lifvet, förut icke varit tillfredsställda, de lika litet skulle blifva det genom det ifrågavarande förslaget.»

Det är detta tal om anordning af de 5 lägre klasserna företrädesvis med afseende å det praktiska lifvets behof, som väckt min uppmärksamhet, och jag har frågat mig sjelf, om det är ett nytt tidens tecken eller om det är blott och bart en tillfällighet, att det kommit på den plats, der det står, och endast för att användas såsom ett passande argument mot latinets inträde i 4:de klassen. Ty faktum är, att då utskottet kommer till sidan 79, der nu föreliggande fråga om de mindre läroverken afhandlas, har utskottet glömt hvad det sade på sidan 37. — Min uppfattning är i största korthet den, att skola vi hafva ett fullständigt undervisningssystem, så måste vi förutom folkskolan äfven hafva en mellanskola eller borgareskola, afsedd för dem, som icke vilja eller kunna fortsätta längre än till konfirmationsåldern, och derjemte undervisningsanstalter dels

för lärd realbildning, dels för lärd klassisk bildning. Men det blefve naturligtvis dyrt att genomföra detta system, och derfor hafva vi, såsom förut i dag flere gånger nämnts, i våra allmänna läroverk sökt förena två olika ändamål, naturligen alltid med risk att icke fullt uppnå någotdera målet. Jag vågar dock å andra sidan påstå, att det gar an att i viss grad förena båda dessa uppgifter utan att löpa fara att fullständigt misslyckas. Men allt nog, det skulle vara synnerligen önskligt att hafva dessa mellanskolor för borgerlig praktisk bildning. I våra största städer finnes det ansatser till dylika redan nu, hvarför de der torde kunna utan allt för stora kostnader successivt genomföras. Och det har varit Kongl. Maj:ts mening att af de mindre skolorna efter hand bilda just dylika mellanskolor, om de än till en början finge tjena båda ändamålen, både den medborgerliga och den lärda undervisningen, så långt denna senare kan vid dylika mindre läroverk förberedas. Men ty värr, utskottet har icke velat sentera denna sak.

Ang. ombildning af åtskilda mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Under diskussionen här i Andra Kammaren vid 1890 års riksdag beträffande denna punkt framställdes mig vederligen ingen annan anmärkning från kammarens sida, än att Kongl. Maj:t föreslagit, att latinet skulle kunna förekomma i fjerde och femte klasserna. Det ville kammaren alldeles icke gå in på. Nu är det framlagda förslaget ändradt i öfverensstämmelse med kammarens åsigt. I propositionen står, att undervisningen skall ske blott och bart på reala linien, efter dess undervisningsplan, med de modifikationer, som med afseende å ortens särskilda behof och önsknningar kunna komma i fråga. Men det oaktadt har utskottet den invändningen — på sidan 79 i betänkandet — att »denna uppfattning kan utskottet icke dela. Då ifrågavarande skolors mål bör vara att åt sina lärjungar meddela eu vid konfirmationsåldern någorlunda afslutad, i främsta rummet för det praktiska lifvet gägnelig undervisning, synes undervisningsplanen för dessa skolor böra göras oberoende af planerna för undervisningen i de högre läroverken». Det är ju alldeles hvad Kongl. Maj:t åsyftat. Det står icke i Kongl. Maj:ts proposition mer, än att undervisningen skall anordnas efter den reala liniens undervisningsplan med vissa ändringar och jemkningar, och något annat kunde just icke sägas. Ty om kommunen sjelf nödvändigt ville hafva sitt treklassiga läroverk så anordnad som det varit af gammalt, anser Kongl. Maj:t sig icke böra tvinga kommunen att frångå nämnda anordning. Och om det funnes i något af de treklassiga läroverken tre äldre lärare, som oklanderligt skött läroverket efter den gamla ordningen, men icke kunde anses passande för den nya ordningen, så kunde icke Kongl. Maj:t billigtvis tvinga och ålägga dessa lärare att gå in på en alldeles ny undervisningsordning. Dock har Kongl. Maj:t till trygghet mot omotiveradt motstånd från lärarnes sida förklarad, att inga dylika läroverklärare skulle få löneförhöjning annat än i och med läroverkens ombildning, der icke Kongl. Maj:t af särskilda skäl annorlunda bestämde. Då frågas,

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.

(Forts.)

om icke statsutskottet hade kunnat ganska väl åstadkomma ett förslag, som kunnat vara acceptabelt för både denna Andra Kammare och för den Första. Det är hög tid att någonting göres åt dessa läroverk, ty de befinna sig i ett sådant osäkerhetstillstånd, att de hvarken kunna sägas lefva eller vara döda. Kommunerna vilja på mångfaldigt sätt försöka upphjelpa sina läroverk dels genom att uppföra nya läroverkslokaler, dels genom att införa samundervisning och på det viset icke blott bereda den qvinliga ungdomen ett nu saknadt tillfälle till bildning utöfver folkskolans mått, utan på samma gång derjemte skaffa så många lärjungar till läroverket, att staten har full valuta för de lärarekrafter, som der behöfva användas. Men, som sagdt, utskottet har icke ansett att något här kunde göras.

Det är två motionärer i kammaren, som haft mycket att anmärka mot hvad Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagit. Detta synes mig ganska egendomligt. Om jag tager bort några fordringar, som de uppställt, såsom t. ex. 50 kronors afgift i terminen för lärjungar i de första tre klasserna, och att icke läroverket skulle få mottaga lärjungar yngre än tolf år — hvilka båda förslag i förbigående sagdt af statsutskottet också ogillats — är jag i öfrigt hvad sjelfva organisationsplanen och det uppställda slutmålet beträffar färdig att i hufvudsak godkänna deras förslag. De fyra första punkterna, som röra organisationen af läroverken, utgöra en basis, på hvilken jag när som helst kan underhandla. Tager jag vidare i betraktande det förslag, som statsutskottet har framställt, nemligen »kommunalskolorna», i enlighet med 1882 års läroverkskomité's förslag, så träffar jag äfven der öfverensstämmelse uti många punkter med Kongl. Maj:t's förslag. Visserligen råder skiljaktighet uti några punkter, till en del oväsentliga, till en del mera väsentliga, men blott i en punkt så stor, att der ovilkorligen måste ske en eftergift å statsutskottets sida, såvida någon lösning af frågan skall kunna komma till stånd. Det är i afseende på de kraf, som ställas på kommunerna, såsom redan herr Wester påpekat, ty den, som läser igenom de kommunala myndigheternas utlåtande öfver 1882 års läroverkskomité's förslag, måste finna och erkänna, att de fordringar på bidrag till kostnadernas bestridande, som komité'n stälde på kommunerna för dessa kommunalskolor, voro öfverdrifvet stora, så att kommunerna förklarade, att ett fasthållande af dessa anspråk vore detsamma som tillintetgörande af deras läroverk. Der måste således en jemkning ega rum. Men jag har icke ansett det på något sätt böra vara hopplöst att kunna åvägbringa en sådan jemkning.

Jag har icke rätt att här göra något yrkande och vill icke heller rekommendera åt andra att framställa yrkande på återremiss under en så sen tidpunkt af riksdagen, men jag kan icke undertrycka ett djupt beklagande af att statsutskottet så omildt affärdat detta förslag, der en tillfredsställande lösning jemförelsevis lätt bort kunna åstadkommas.

Herr Nilson från Lidköping: Utskottet har beträffande de mindre läroverkens ombildning ansett sig böra frångå det förslag, som förelåg vid 1890 års riksdag och då af läroverksutskottet tillstyrktes samt af Riksdagens båda kamrar blef gilladt och antaget. Då således vid det tillfället regering och Riksdag voro fullkomligt ense uti denna fråga, så är det helt naturligt, att regeringen nu har framkommit med samma förslag under grundad förhoppning om, att detsamma äfven denna gång skulle vinna Riksdagens godkännande.

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Utskottet synes numera vilja hafva de ifrågavarande läroverken ombildade enligt de af 1882 års läroverkskomité uppställda grunder, hvarigenom de skulle förvandlas till s. k. kommunalskolor. Mot detta komitéförslag har emellertid en mängd grundade anmärkningar gjorts, icke minst ifrån de städer, hvarest dessa läroverk skulle upprättas, och regeringen har icke heller — hvarken nu eller i sina framställningar till 1887 och 1890 årens Riksdag — ansett sig kunna mer än i vissa delar föreslå dessa grunders tillämpande. Upptager man nu detta förslag, så blir följden antagligen den, att de mindre läroverkens ombildning blir uppskjuten ännu en lång tid, och detta vore i hög grad beklagligt. Utskottet erkänner sjelf på sid. 77 i dess betänkande »angelägenheten deraf att det sedan flera år tillbaka rådande, för undervisningsväsendet i hög grad menliga tillståndet af ovisshet med afseende å dessa läroverks öde snart blifver undanröjdt». Det är sannerligen icke få städer, som i hög grad lida af det ovisshetstillstånd, hvori de nu befinna sig med afseende på deras läroverks blifvande öde. Särskildt känner jag en stad, tillhörande mitt kommittentskap, som i mer än tio år aflönat icke blott en utan mestadels två extra lärare samt i öfrigt offrat betydliga summor på läroverkslokaler, allt under förhoppning att ändtligen en gång få sitt läroverk utvidgadt i enlighet med dess äfven af Kongl. Maj:t uppmärksammade önsknings. Det är lätt för hvar och en att förstå, hvad frågans ytterligare uppskjutande betyder för ett litet stadssamhälle, som redan länge ansträngt sig till det yttersta för att få sitt läroverk utvidgadt till det omfång stadens och ortens behof kräfver.

Kongl. Maj:ts förslag eger den enligt min åsigt mycket stora förtjensten att hafva upptagit samskoleidéns tillämpning vid dessa mindre skolor. Att detta nu till en början skett endast i mera ringa grad är ju ej att undra på, då denna idé ännu är så ny och behöfver mogna. Men det lider icke något tvivel, att denna idé med rask fart arbetar sig fram, och då Kongl. Maj:ts förslag icke lägger något hinder i vägen för denna idé vidsträcktare tillämpning vid de mindre läroverken, så har jag för min del häruti ett kraftigt skäl, jemte andra, att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Fr. Berg: Utskottet föreslår här, att småläroverken för närvarande skola få vara sådana de äro, och yrkar därför afslag på båda de föreliggande ombildningsförslagen, såväl regeringens som

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

det af herr Hammarlund och mig framlagda. Det är icke för att motsätta mig detta *yrkande* jag begärt ordet. Hvad jag deremot måste motsätta mig är vissa delar af utskottets *motivering*. Detta särskildt därför, att Andra Kammaren genom att gilla denna motivering i dess helhet skulle råka i motsägelse med sig sjelf och sina egna tidigare yrkanden.

Det har nemligen sedan lång tid tillbaka varit en allmän åsigt, att småläroverken egentligen borde vara ett slags högre folkskolor. Denna uppfattning uttalades vid 1859—60 års riksdag af regeringen, som uttryckligen framhöll, att småläroverken närmast vore hänförliga till folkskolan. Riksdagen biträdde ock denna af regeringen framställda åsigt. Under det nya statsskicket har Andra Kammaren ständigt hållit fast härvid. Vid 1868 års riksdag beslöt denna kammar för sin del, att småläroverken skulle ombildas till högre folkskolor, till öfverbyggnader på folkskolan. Naturligtvis uppträdde motståndare häremot. Läroverkskomitén af 1870 slöt sig icke till Andra Kammarens åsigt, utan föreslog, att af småläroverken skulle skapas en *ny* skolart, stående vid sidan af folkskolan, så att man skulle få tre olika skolarter, parallela med hvarandra, nemligen för den bildade klassen *latinskolor*, för »folket» *folkskolor* och för medelklassen s. k. borgarskolor eller lägre realskolor eller, som komitén ville att de skulle heta, *pedagogier*. Detta förslag upptogs icke genast af dåvarande ecklesiastikministern, och i den proposition, som han framlade 1873, föreslogs icke ombildning till högre folkskolor, icke heller ombildning till »borgareskolor», utan i stället *utvidgning* af småläroverken till treklassiga. Denna utvidgning genomfördes ock under den följande tiden. Andra Kammaren uppgaf dock icke sin mening. Från dess sida yrkades fortfarande indragning af småläroverken, och detta i uttryckligen framhållet syfte, att genom nämnda indragning folkskolan skulle få utrymme att utveckla sig och förse sig med öfverbyggnader, »högre folkskolor». 1880 uttalade sig kammaren i denna riktning, 1881 likaså. Under debatterna härom sades dock af flere talare, att man i stället borde ombilda småläroverken till borgarskolor eller lägre realskolor, och det förslaget upptogs i det väsentliga af 1882 års komité. Denna gaf dessa skolor det mera populära och tilltalande namnet »kommunalskolor», men ville bibehålla dem i deras egenskap af parallelskolor till folkskolan.

I de kongl. propositionerna vid 1887, 1889 och 1892 års riksdagar hafva samma läroverk föreslagits, ehuru de ånyo skiftat namn, så att de än kallats »lägre allmänna läroverk», än — såsom nu — »mindre, allmänna läroverk». Under alla namnförändringar hafva de dock väsentligen bibehållit samma art: de skola hafva en låg inträdesålder samt vara parallelskolor till folkskolan. Förslaget om deras upprättande står följaktligen i rak strid mot Andra Kammarens flere gånger uttalade åsigt, att småläroverken böra ombildas till öfverbyggnader på folkskolan.

Till min ledsnad finner jag, att statsutskottet i år icke vidhållit

denna Andra Kammarens flera gånger uttalade mening. Det har nemligen yrkat, att inträdesåldern vid de ombildade småläroverken skall sättas till 10 år, icke till 12, såsom herr Hammarlund och jag föreslagit. Det är naturligtvis denna åldersbestämmelse, som utgör skillnaden mellan de olika slagen af skolor och är afgörande för frågan, om de äro öfverbyggnader på folkskolan eller sidoskolor till densamma.

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Utskottet försvarar åldersbestämmelsen 10 år sålunda: »Afgörande i detta hänseende äro språkundervisningens fordringar. Motionärernas åsigt, att med denna undervisnings inträde utan olägenhet kan anstå till uppnådda 12 år, torde icke vara i någon allmänare grad delad; och hvad särskildt angår ifrågavarande slag af skolor, från hvilka lärjungen bör afgå vid 15—16 års ålder, förefaller det minst sagdt ovisst, om de, i händelse inträdestiden och dermed äfven språkundervisningens början bestämmes till 12 års ålder, skola vara i stånd att meddela en sådan insigt i ett främmande språk, att densamma blifver af verkligt och varaktigt gagn i det praktiska lifvet. Enligt utskottets åsigt kunna fyllda 10 år anses såsom en passande ålder för inträde i skolan.»

Utskottet säger här, att den åsigt, som herr Hammarlund och jag i vår motion omtalat, nemligen att det främmande språkstudiet kunde anstå, till dess lärjungarne uppnått 12 års ålder, icke är i allmänare grad delad. Jag vill härvid påpeka, att år 1868 uttalade sig denna kammare med stort flertal för uppskjutande af ifrågavarande studium åtminstone till 11 år. Förliedet är uppgafs af en norsk regeringskomité ett förslag till ombildning af de norska »middelskolorne», der inträdesåldern nu är 9 år. Komitén föreslog att inträdesåldern skulle sättas till 11 år, och ett mindretal inom komitén ville helst höja den till 12 år. Det finnes ju äfven land, der de främmande språkstudierna ej inträda förr än vid fyllda 12 år, såsom t. ex. Schweiz. Personer, som varit i tillfälle att jemföra språkundervisning med barn och språkundervisning med äldre personer — jag har talat härom med föreståndare för språkkurser i Stockholm — hafva försäkrat, att förmågan att inlära språk alldeles icke aftager med åldern till den grad som många föreställa sig. Först efter 25 års ålder, säga de, kan det märkas, att språkstudiet börjar medföra några svårigheter. Den ålder, der största mottagligheten för språkundervisning finnes, är åldern mellan 16—20 år. Sämre är det mellan 11 och 15 år och ännu sämre vid än lägre ålder.

Dessa uttalanden öfverensstämma äfven med erfarenheten från andra håll. Jag vill i detta sammanhang påminna om, att det i Upsala finnes ett läroverk med rätt att anställa studentexamen, nemligen Fjellstedtska skolan, der inträdet sker vid konfirmationsåldern eller senare, och hvars elever dock, enligt de underrättelser jag erhållit, blifva minst lika styfva språkkarlar som de, hvilka fått börja studera främmande språk vid 8 eller 9 års ålder.

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Utskottet påstår, att man icke skulle medhinna det behöfliga språkstudiet från 12 till 15 à 16 års ålder. Herr Hammarlund och jag hafva i vår motion förutsatt, att i de af oss föreslagna »mellan-skolorna» skulle kunna studeras t. o. m. två främmande språk (detta i likhet med regeringens förslag 1887), och vi hafva trott, att om en lärjunge vid 12 års ålder komme in i en sådan skola med god underbyggnad och med den högre mognad, som är en följd af hans högre ålder, så skulle det, med användande af de förbättrade språk-undervisningsmetoder, som för närvarande hålla på att bryta sig fram, vara möjligt att t. o. m. i två främmande språk kunna meddela honom ganska god färdighet. Nu säger utskottet, att i förevarande skolor helst bör läsas endast ett främmande språk. Detta går jag med glädje in på. Men då finner jag det verkligen vara alldeles orimligt, att man icke skulle kunna bibringa lärjungarne praktisk färdighet i ett enda språk till 15 à 16 års ålder, så vida man ej börjar vid 10 års ålder. Jag tror för min del, att den pojke, som vid 10 års ålder börjar läsa ett främmande språk, skall vid 15 à 16 års ålder vara upphunnen af den, som fått börja först vid 12 år. Hvar och en vet, att ett barn, som insatts i skolan vid 5 års ålder, är vid 10 år upphunnet af det, som börjat först vid 7 års ålder, hvartill kommer, att det senare har den fördelen, att det bevarat en friskare studiehåg än det barn, som blifvit tröttkördt i förväg. Jag tror således, att språkundervisningens fordringar enligt erfarenhetens vittnesbörd icke äro sådana, att de betinga en inträdesålder af 10 år. Men äfven om så vore, vågar jag bestrida utskottets sats: »afgörande i detta hänseende äro språkundervisningens fordringar.» Språkundervisningens fordringar ensamma få ingalunda vara afgörande vid en skolorganisationsfråga. De hafva visserligen varit det, och de äro det fortfarande, och följderna häraf är, att våra läroverk måste betraktas mera såsom språkundervisningsskolor än såsom sakundervisningsskolor. Men detta är, påstår jag, ett i hög grad skadligt förhållande. Jag tror, att man gjort mycket större affär af språkundervisningen i barnåldern än för barnens utveckling verkligen är nyttigt. Det är sakundervisning på modersmålet, som barnet behöfver, det bör icke under denna period begynna med främmande språk. Äfllandet att lära barnen dessa är dels en kvarleva från den tid, då vi icke egde någon mera omfattande inhemsk litteratur, dels äfven ett socialt märke, i det att många föräldrar vilja, att deras barn skola läsa främmande språk, emedan detta skall vara så fint. Det förhåller sig härmed ungefär som med äfllandet att låta småflickorna spela piano; äfven detta är hufvudsakligen blott ett sådant socialt märke.

Jag påstår alltså, att äfven om språkundervisningens fordringar vore sådana som utskottet förmenat, så är det orimligt att säga, att dessa fordringar skola vara afgörande. Det är icke hänsynen till språkundervisningen ensam, icke ens hänsynen till undervisningen i dess helhet, utan det är allmänt pedagogiska och sociala hänsyn,

som skola vara bestämmande, och det är först och främst ur denna synpunkt, som jag motsätter mig en inträdesålder, så låg som 10 år.

Jag ber att få påpeka, att om man fastställer mellanskolans inträdesålder till 10 år, och afgången skall ske vid 15 à 16 års ålder, så blir kursen minst 5-årig, och till följd deraf äfven dyrare. För samma penningbelopp kan då inrättas ett långt mindre antal skolor, och dessa blifva till följd deraf mindre tillgängliga för folket i dess helhet, än om de i enlighet med vårt förslag göras 3-åriga. Att de hafva en inträdesålder af 10 år gör dem äfven af den anledningen mindre tillgängliga, att föräldrar vid den åldern mera måste draga sig för att skicka sina barn ur hemmet och anförtro dem åt främmande personers vård, än de behöfva göra, om barnet nått 12 års ålder.

För öfrigt är det ingenting, som är vissare, än att upprättandet af mellanskolor med så låg inträdesålder som 10 år måste i hög grad skada *folkskolans* utveckling. Föräldrar af den lägre medelklassen hafva ej sällan starka betänkligheter mot att sätta sina barn i de allmänna läroverken, emedan dessas undervisning allt för mycket är anlagd uteslutande på studentexamen. De af dem, hvilka icke utan vidare taga för gifvet, att deras söner skola blifva studenter, föredraga därför att sätta sina barn i folkskolan. Härigenom komma de helt naturligt att vinnlägga sig om och intressera sig för småskolans, folkskolans och den högre folkskolans utveckling. Det var väl denna senare, som herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet syftade på, då han talade om att i våra större städer börjat visa sig »ansatser» till mellanskolor. Det var förmodligen de s. k. borgarskolor, hvilka finnas t. ex. i Malmö och Gefle, som han härvid hade i tankarna. Jag ber dock att få fästa hans uppmärksamhet på, att dessa borgarskolor, om det var dessa som åsyftades, icke stå vid *sidan* af folkskolan, utan äro *öfverbyggnader* på denna. Skulle nu det förslag, som är framlagdt i herr Hammarlunds och min motion, gå igenom, så skulle detta i hög grad främja folkskolans utveckling, i det denna skola då snart och allmänt blefve försedd med de önskade öfverbyggnaderna. Huru skulle det deremot gå, om en mellanskola, sådan utskottet föreslagit, nemligen med en inträdesålder af 10 år, komme till stånd? Jo, föräldrar af medelklassen skulle då kanske låta sina söner och döttrar gå i folkskolan, till dess de uppnått 10 års ålder, men vid denna tidpunkt skulle de utan allt tvifvel insätta dem i den nya medelklasskolan, dels därför att denna vore rikare utrustad, och dels därför, att det vore finare och förnämre att hafva barnen i denna. Ur folkskolans öfre afdelningar och ur de ansatser till högre folkskolor, som redan börjat visa sig, skulle då alla de barn försvinna, hvilkas föräldrar hafva något inflytande på folkskolans angelägenheter. Intresset för folkskolan skulle i hög grad förminskas, dess utveckling skulle stäckas, och den skulle sjunka tillbaka till hvad den en gång varit och ursprungligen äfven kallats: en fattigskola.

Ang. ombildning af åtskilda mindre läroverk m. m.

(Forts.)

Ang. ombild-
ning af åtskil-
liga mindre
läroverk m. m.

(Forts.)

Jag behöfver icke påpeka de olyckliga sociala och politiska följder, som skulle uppkomma genom en sådan åtgärd. Upprättandet af mellanskolor med en inträdesålder af 9 eller 10 år skulle vara ett det svåraste hugg mot folkskolan. Jag hoppas därför, att från Andra Kammaren ingen inbjudning skall utgå om inrättande af sådana.

På grund häraf tager jag mig friheten yrka, att kammaren utan godkännande af motiveringen måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Persson från Arboga: Som jag är en varm vän af samskoleidén och derjemte har den äran att representera två stads-samhällen med smärre läroverk, hvilkas existens jag finner hotad af de uttalanden utskottet gjort i fråga om de smärre läroverken, kan jag icke annat än uttrycka mitt djupa beklagande öfver att utskottet kommit till ett så negativt resultat i denna fråga. Här föreligger, enligt mitt förmenande, en plan till ett ändamålsenligt ordnande af dessa små läroverk i samband med införandet af samskolor. Jag kan icke tänka mig något lämpligare och mindre äfventyrligt sätt att pröfva denna i vårt land hittills endast i ringa mån tillämpade nya idé beträffande undervisningens anordnande än den som här blifvit föreslagen. Det skulle genom ett antagande af regeringens förslag blifva möjligt att i dessa läroverk få en fullgod undervisning för flickor lika väl som för gossar utan högre kostnad eller åtminstone utan nämnvärdt högre kostnad för staten. Det synes mig vara en fördel, som kammaren borde unna dessa samhällen. Det är nu icke min afsigt att här upptaga kammarens tid med något längre argumenterande för denna sak. Jag har, som sagdt, endast velat begagna tillfället att uttrycka ett lifligt beklagande öfver att regeringens förslag icke af utskottet beaktats så, som det synes mig ha förtjenat. Utskottet uttalar sig visserligen ganska välvilligt om idéen om samundervisning för gossar och flickor, men ställer i utsigt att dessa små stadskommuner skulle kunna få sådan undervisning vid de kommunalskolor, som af utskottet så lifligt förordats. En föregående talare har tillräckligt visat, huru ringa utsigt som förefinnes att få dessa kommunalskolor till stånd. Det förhåller sig nemligen så, att flertalet af de ifrågavarande städerna helt enkelt sakna tillgångar till de dryga utgifter, som dessa kommunalskolors anordning skulle förorsaka dem. Det är egentligen en annan sida af denna sak jag skulle be att få rigta kammarens uppmärksamhet på. Om det beslut kammaren i dag fattat beträffande punkten 10, a) i det föreliggande betänkandet, skulle blifva Riksdagens beslut, utan att regeringens förslag till ombildning af småläroverken antages, skulle deraf enligt mitt förmenande följa en svår orättvisa mot en ganska talrik lärarepersonal. Denna orättvisa skulle komma att bestå deri, att lärarne vid högre och femklassiga läroverk från och med år 1893 finge löneförhöjning, men denna löneförhöjning skulle icke

komma lärarne vid de treklassiga läroverken och vid pedagogierna till godo. Den skulle icke heller komma lärarne vid högre lärarinne-seminariet och folkskollärareseminarierna till godo. Jag anser det icke löna mödan att här göra något yrkande. Men jag vill uttala den förhoppning, att, om beslutet angående löneroglering åt lärarne vid de femklassiga och högre läroverken skulle komma till stånd, regeringen vid en eventuel proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de treklassiga läroverken och pedagogierna äfvensom de nämnda seminarierna måtte vara betänkt på att föreslå denna tillfälliga löneförbättring till dubbelt så stort belopp som förut, på det att nämnde lärare i fråga om löneförmåner måtte blifva likställda med lärarne vid de femklassiga och högre läroverken, såvida de nemligen för öfrigt äro kompetente att vara likställda med nämnde lärare i löneväg.

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Herr von Friesen: Jag skall yttra mig helt kort. Jag begärde ordet därför, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet påpekade den motsägelse, som fans mellan motiveringen till den punkt, som vi nu förehafva till behandling, och en vändning i motiveringen till punkten a), som vi i förmiddags diskuterade. Det är ju fullkomligt riktigt hvad han sagt. Om det är så, att vid samtliga läroverk de fem lägre klasserna komma att utgöra ett af-rundadt helt, lämpadt för dem som skola utgå i det praktiska lifvet vid konfirmationsåldern, är det oegentligt att säga, att dessa läroverk, om hvilka nu är frågan, till *skilnad* från de andra skola så ordnas. Men det är att märka, att vid denna punkt fins ingen reservation från Första Kammaren. Den motivering, som här förefinnes, är således, om jag i korthet får säga så, en kompromissmotivering, som kommit till stånd för att förena så väl Första som Andra Kammarens ledamöter i utskottet. Så är icke förhållandet med motiveringen till den punkt, som förut diskuterats, punkten a). För öfrigt hafva vi kunnat vara med om denna motivering också från Andra Kammaren, därför att vi icke kunde veta att punkten a) skulle blifva bifallen med den lydelse, som vi föreslagit; och den motivering, som här finnes, afser dessa fem lägre klasser, sådana de för närvarande äro

Det är således för det första icke underligt, om här fins en motsägelse, ty det är icke samma personer, som dikterat denna motivering och den i punkten a). Jag tror dessutom, att mellan dessa punkter dock finnas större sammanhang än ofta finnes mellan punkter i ett betänkande, i fråga om hvilket båda kamrarnes ledamöter varit af olika mening i utskottet, exempelvis i bevilningsutskottets betänkanden.

Hvad denna sak för öfrigt vidkommer, har här dels yrkats bifall till Kongl. Maj:ts proposition, dels förkastande af utskottets motivering på grundvalen af herrar Bergs och Hammarlunds motion. Det är klart, att dessa yrkanden skulle framkomma; men utskottet

Ang. ombildning af åtakilliga mindre läroverk m. m.

(Forts.)

har hållit en medelväg, har gifvit litet åt hvarje mening. Det var nödvändigt, om man ville komma till ett resultat, om hvilket alla kunde vara med.

Jag påstår alltså: önskar man framgång åt saken, får man icke ställa sig på den ena eller andra ytterlighetsståndpunkten, utan man måste hålla medelvägen. Derfor, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Jonsson i Hof: För öfrigt instämmande i hvad herr von Friesen yttrade, ber jag att få angifva några flera skäl för utskottets hemställan. Hufvudskälet är, att när dessa läroverk haft så få lärjungar, att de icke böra vara berättigade att bekostas af statsmedel såsom allmänna läroverk, hafva vi ansett, att dessa läroverk närmast böra i finansielt hänseende beträffande förhållandet mellan kommun och stat likställas med folkskolor. Det är grunden hvarför man yttrat, att kommunen bör lemna bidrag minst med en tredjedel, såsom förhållandet är i folkskolorna. Jag tror den ståndpunkten är korrekt och riktig. Om man vill på grund af barmhertighetsskäl argumentera mot vår ståndpunkt, hvar blir då gränsen? Det fins samhällen, som icke hafva något läroverk, men med samma rätt kunde yrka att få ett sådant, och det icke allenast i städerna; äfven på landsbygden skulle samma rätt kunna göras gällande. Det är för att befordra någon begränsning i det fallet, som man stält den lifaktighet, kommunen sjelf kan visa för att bibehålla läroverket, såsom mätare på huruvida staten bör bibehålla och anslå medel till ett sådant läroverk eller ej, och på huruvida ett tillräckligt antal lärjungar kan beräknas eller ej. Då vår motivering kritiserades af herr Berg, kunde jag icke finna annat, än att skillnaden mellan hans och herr Hammarlunds motion och utskottets motivering egentligen blott rör inträdesåldern. Hvad de yttrat om läsordningen och de ämnen, som skulle införas, öfverensstämmer med hvad utskottet angifvit. Då återstår ingenting annat än denna inträdesålder. Det är på grund af en kompromiss mellan Första och Andra Kammarens ledamöter som denna satts till tio år. Vi hade gerna velat gå högre. Första Kammaren ville hålla på minst nio år, såsom 1882 års komité föreslog. Om nu kammaren fattar det beslut att godkänna utskottets förslag för öfrigt, men med ogillande af motiveringen, hvad blir då kvar? Ett naket afslag. Ingen vägledning finnes för att veta hvad kammaren önskar. Huru skall Kongl. Maj:t då kunna återkomma med något förslag i denna riktning? Det är därför oklokt att yrka ett ogillande af motiveringen. Man kan uttala ett klander öfver att inträdesåldern är för låg och hafva sin åsigt förvarad i protokollet, men icke bör man ogilla motiveringen för öfrigt. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarlund: Ja, vi hafva nu fått höra, huru denna motivering tillkommit. Det är, har det upplysts, en kompromiss-

motivering. Det har sagts, att det skulle vara oklokt att förkasta densamma. Är det så, att vi gilla hvad här står, så är det naturligtvis oklokt att förkasta motiveringen. Men är det så, att kammaren icke gillar hvad här står, kan jag icke finna annat, än att det vore högst oklokt att godkänna motiveringen. Ty om man utan invändning godkänner denna motivering, och den sedan äfven godkännes i Första Kammaren, hvad blir då följden? Kongl. Maj:t kommer då antagligen förr eller senare med ett förslag, som öfverensstämmer med utskottets motivering, och Kongl. Maj:t kan då med allt skäl säga: detta är något, som Riksdagen uttalat sig för. Jag kan icke förstå, huru Andra Kammaren skall kunna säga nej till ett sådant förslag, då det kommer från Kongl. Maj:t.

Då jag icke kan gilla hvad utskottet här anfört, särskildt beträffande terminsafgifter och inträdesålder, och då jag föreställer mig, att det skulle vara lämpligare, att kammaren icke på något sätt binder sina händer för framtiden, hemställer jag, att punkten måtte bifallas, men utan godkännande af motiveringen. Klokheten bjuder att icke i denna fråga binda sig för framtiden, utan förbehålla sig full handlingsfrihet.

Herr Hedin: Jag skall anhålla att få med ett par ord tillkännagifva, hvarför jag instämmer med herr Berg i denna punkt. Den skolformation, hvarom utskottets förslag handlar i denna punkt, är något till den grad oklart och sväfvande till sin uppgift och organisation, att man icke kan bilda sig någon verklig föreställning om hvad det skulle blifva utaf allt detta. Endast ett står klart för mig, det är att under flera kända vexlande namn, under namnet »kommunalskolor», »mindre läroverk» o. s. v. är det blott en förklädning utaf de s. k. borgarskolorna. Planen för borgarskolorna kunde vara berättigad för många år tillbaka, innan folkskolorna vunnit den utveckling de numera öfver hela landet fått, och innan man börjat reformera de allmänna läroverken i den riktning, som pågått under de sista två decennierna, nemligen att åtminstone sammansluta hela nederskolan till ett helt. Men derefter har hela borgarskoleidén icke någon raison d'être. Den blir icke bättre därför att man kallar den »kommunalskola», sedan den blifvit diskrediterad under ett annat namn. Då motiveringen innehåller saker, som kunna åberopas som band på Andra Kammarens handlingsfrihet, då åter något förslag kommer fram om dessa kommunalskolor, tror jag att det vore riktigast, att kammaren förklarade sig icke godkänna motiveringen. Emellertid har jag hört på hvad sätt denna kommit till. Och då vill jag hoppas, att den icke skall användas såsom vapen mot Andra Kammaren eu annan gång. Jag vill ock tillägga, att i det skick, som denna skrifvelse fått, Kongl. Maj:t icke derpå kan bygga någouting, som skulle kunna af Andra Kammaren antagas.

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Ang. ombildning af åtskilliga mindre läroverk m. m.
(Forts.)

Herr von Friesen: Jag har tänkt mig att genom inrättande af skolor på den grund, som utskottet föreslagit, man skulle komma ett steg framåt i den riktning, som man bör gå. Säger man endast rent nej till Kongl. Maj:ts förslag, så har man ej att vänta något tillmötesgående från Första Kammaren. Och jag vill fråga, hvilketdera som är bäst, att komma ett steg framåt till målet eller att stå och stampa på samma ställe.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad; och sedan herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i oförändradt skick.

Mom. c) och d)

Biföllos.

Punkterna 12 och 13.

Biföllos.

Punkten 14.

Under *mom. a)* hemställde utskottet:

»att, vid bifall till hvad utskottet hemställt i punkterna 10:o) mom. a), b), c) och d), 11:o) mom. a) och b) samt 12:o), Riksdagen — under förutsättning att beslut fattas derom att i riksstaten skall efter rubriken »Allmänna läroverken» införas en ny rubrik »Ålderstillägg åt lärarne vid de allmänna läroverken», och att under denna rubrik uppföres ett förslagsanslag af 786,500 kronor — må nedsätta reservationsanslaget till de allmänna läroverken från nuvarande beloppet, 2,902,453 kronor 36 öre, till 2,671,502 kronor.»

I afseende härå anförde

Herr von Friesen: I anledning af det beslut, som kammaren fattat om indragning af första klassen, ber jag att, då den besparing, som genom indragningen skulle uppkomma, icke för år 1893 skulle beräknas till 55,000 kronor, såsom utskottet föreslagit, utan till 43,000 kronor i öfverensstämmelse med herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet beräkningar, få föreslå, att siffran 2,671,502 ökas med 12,000, och hemställer alltså om bifall till utskottets förslag med den ändring att förstnämnda siffra utbytes mot 2,683,502.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den af herr von Friesen föreslagna förändring, eller att beloppet »2,671,502 kronor» utbyttes emot »2,683,502 kronor».

Mom. b)

Bifölls.

Punkten 15.

Bifölls.

I anseende till den långt framskridna tiden uppsköts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till ett kommande sammanträde.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:
konstitutionsutskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 66 och 72 regeringsformen samt §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen, äfvensom motion om ändrad lydelse af § 71 riksdagsordningen.

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 7 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag dels till nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik, dels ock till ny rörlig materiel vid statens trafikerade jernvägar;

n:o 61, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens fjerde hufvudtitel;

n:o 62, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor;

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss kronan tillhörig, i hufvudstaden belägen mark, samt om beredande af nytt kasernetablissemment för lifgardet till häst m. m.;

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från det Ottenby kungsladugård underlydande hemmanet Prestorp n:o 2;

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från indragna militiebostället Lönneberga n:o 1 i Kalmar län;

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från Kungsörs kungsladugård i Vestmanlands län;

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter stenarbetaren Erik Andersson; och

n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i nu gällande bestämmelser i fråga om de från marinregementet till Blekinge bataljon öfverflyttade officerares pensionsrätt; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 22, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken; och

n:o 23, angående väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af läroplan för högre folkskolan.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,43 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.